

Kadernota 2024 - 2027

Zaaknummer: 2023-140763

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Uitgangspunten	5
3. Invulling taakstelling	7
4. Ruimteberekening	9
4.1 Structurele ruimte	9
A. Autonome ontwikkelingen	11
B. Gemeentefonds & BUIG	12
C. Verbonden partijen / Gemeenschappelijke Regelingen	14
D. Kapitaallasten en financieringen	15
E. Belastingen en heffingen	15
F. Overig.....	16
4.2 Risiconorm	17
4.3 Incidentele ruimte	18
5. Budgetaanvragen.....	19
Inleiding	19
Programma 1 Bestuur en ondersteuning	20
Programma 2 Veiligheid	22
Programma 3 Verkeer, vervoer en waterstaat.....	23
Programma 4 Economie	25
Programma 5 Onderwijs.....	27
Programma 6 Sport, cultuur en recreatie.....	28
Programma 7 Sociaal Domein	32
Programma 8 Volksgezondheid en milieu	37
Programma 9 Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing.....	40
Algemene Dekkingsmiddelen	41
Samenvatting.....	43
6. Ruimte versus budgetaanvragen	45
6.1 Structureel beeld	45
6.2 Incidenteel beeld	46
6.3 Conclusie.....	47
7. Bijlagen	48
7.1 Structurele autonome ontwikkelingen	48
7.2 Incidentele autonome ontwikkelingen	56

1. Inleiding

Jaarlijks stelt de gemeenteraad de kadernota vast. Daarmee wordt op hoofdlijnen de beleidsmatige koers en het financiële kader voor de komende vier jaren aangegeven. De kadernota is voor het college het raamwerk waarbinnen de begrotingsvoorbereiding plaatsvindt.

Het coalitieakkoord is leidend voor het beleidskader. Vorig jaar is het coalitieakkoord 'Sûn wurkje oan 'e takomst' gepresenteerd. Het coalitieakkoord is uitgewerkt in een collegeprogramma. Hierin zijn de gemeentelijke ambities nader toegelicht en is beschreven wat er voor nodig is om de doelen uit het coalitieakkoord te behalen. Wij zijn verheugd dat we met deze kadernota weer verder invulling kunnen geven aan deze ambities. Het beheer van de kapitaalgoederen is financieel op orde met de nieuw vastgestelde beheerplannen. Nu maken we de stap naar verduurzaming als investering in de toekomst.

Bij de koers voor deze kadernota baseren wij ons op de resolutie “Naar een rechtvaardig, duurzaam en solide meerjarig financieel perspectief” van de VNG, die door alle gemeenten is omarmd tijdens de algemene ledenvergadering op 14 juni jongstleden. Deze resolutie is opgesteld met het oog op de ontwikkelingen in het Gemeentefonds voor de jaren 2026 en verder. Kort gezegd: maak een sluitende begroting over de jaren 2024/2025 en maak voor het jaar 2026 en volgende jaren een reële begroting op basis van het huidige takenpakket en de noodzakelijke investeringen, waarbij een eventueel tekort dat ontstaat duidelijk zichtbaar is.

Het meerjarenperspectief is gebaseerd op de meicirculaire 2023 Gemeentefonds. De jaarschijf 2027 laat een negatief saldo zien. Dit is overeenkomstig het landelijk beeld.

In deze kadernota is een concrete invulling gegeven aan de bezuinigingstaakstelling van € 600.000 voor 2024. Tevens is een koers uitgezet voor het invullen van de taakstelling voor de jaarschijf 2025.

Franeker, 29 juni 2023
het college van B&W

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven wij de te hanteren uitgangspunten voor de begroting. In hoofdstuk 3 is een concreet voorstel voor het invullen van de taakstelling opgenomen. In hoofdstuk 4 lichten we de budgettaire ruimte toe (op basis van de uitgangspunten), zowel structureel als incidenteel.

In hoofdstuk 5 is per programma de geactualiseerde doelenboom opgenomen onder het kopje 'wat willen we bereiken'. Hiermee is het beleidsmatig kader gevisualiseerd overeenkomstig de afgelopen twee jaren. In deze doelenbomen is de aansluiting bij het collegeprogramma integraal verwerkt. In de auditcommissie van 13 april jongstleden is aangegeven dat het soort indicatoren waar een aanzet toe was gemaakt in de programmabegroting 2023, niet passend was. Er is opnieuw bevestigd dat we aansluiting zoeken bij de Monitor Brede Welvaart. Er is contact gelegd met het Fries Planbureau, die ons zal ondersteunen in dit proces naar goede beleidsindicatoren, met als doel een eenduidig abstractieniveau van monitoring.

In deze kadernota zijn dus de geactualiseerde doelenbomen opgenomen waarna per programma de structurele en incidentele budgetaanvragen zijn toegelicht.

In hoofdstuk 6 worden de budgetaanvragen afgezet tegen de beschikbare ruimte zodat een helder beeld ontstaat van de financiële (on)mogelijkheden. Hoofdstuk 7 bevat de bijlagen.

2. Uitgangspunten

De uitgangspunten die we hanteren bij het maken van de kadernota en begroting zijn ieder jaar in grote lijnen hetzelfde. Dit komt omdat ze voortvloeien uit landelijke wetgeving zoals het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en gemeentelijk beleid zoals de Financiële verordening en de nota's Reserves en voorzieningen en Activering, waardering en afschrijving.

Daarnaast is de begrotingscirculaire die de provincie jaarlijks publiceert van belang. Daarin staat relevante en actuele informatie over de wijze waarop zij onze begroting en meerjarenraming beoordeelt vanuit het financieel toezicht.

Voor de start van de kadernota 2024-2027 hebben we vastgesteld of de uitgangspunten voor de begroting 2023 ook voor de begroting 2024 van toepassing zijn of aangepast moeten worden. Dit heeft geresulteerd in de uitgangspunten 1 tot en met 11.

1. Ruimte nieuw beleid

In de jaren 2024-2027 is jaarlijks € 250.000 cumulatief beschikbaar voor nieuw beleid. Dit willen we inzetten voor de uitwerking van het coalitieakkoord.

2. Onvoorzien structureel

In de Financiële verordening staat dat er een bedrag onvoorzien structureel van minimaal € 1 per inwoner wordt opgenomen (meerjarig cumulatief).

3. Taakstelling wordt ingevuld

In de meerjarenraming is een bezuinigingstaakstelling opgenomen. Deze taakstelling ter grootte van € 600.000 met ingang van 2024 en € 1.200.000 met ingang van 2025 moet concreet ingevuld worden (zie hiervoor hoofdstuk 3 Invulling taakstelling).

4. Dekking incidentele lasten

Incidentele lasten worden gedekt door incidentele baten of door bestemmingsreserves dan wel algemene reserve.

5. Indexering uitgaven

Aan de inkomstenkant wordt in de uitkeringen van het Rijk en eigen inkomsten zoals OZB rekening gehouden met indexering. De uitgaven worden niet automatisch geïndexeerd. Alleen die uitgaven waarvan duidelijk is dat indexering onontkoombaar is, zoals loonkosten eigen personeel in verband met nieuwe CAO-periode. Ook bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen, tarieven Omrin en dergelijke worden geïndexeerd. Het resterende bedrag tussen inkomsten en uitgaven wordt als stelpost voor loon- en prijscompensatie in de begroting opgenomen.

6. Inflatiecorrectie Onroerende Zaak Belasting (OZB)

Voor de OZB passen we jaarlijks inflatiecorrectie toe.

7. Kostendekkendheid afval en riool

De tarieven voor afvalstoffen- en rioolheffing worden niet automatisch geïndexeerd maar houden gelijke tred met de ontwikkeling in de kosten voor afval en riool. In deze kostenontwikkeling wordt rekening gehouden met indexering.

8. Dotatie in verband met het verbreed gemeentelijke rioleringsplan (vGRP)

Om het vGRP te kunnen dekken over de gehele looptijd is binnen de planperiode gestart met een ingroeimodel voor dotatie aan de voorziening waarbij het uitgangspunt is dat de extra lasten volledig worden omgeslagen over inwoners en bedrijven.

9. Structureel begrotingsevenwicht

De baten en lasten moeten structureel in evenwicht zijn in de eerste jaarschijf. Het toezichtskader van de provincie biedt ons deze ruimte.

10. Plafond BTW compensatiefonds

Voor de ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds (BCF) houden we rekening met 50% van de laatst gerealiseerde ruimte (zie toelichting algemene dekkingsmiddelen onder Gemeentefonds).

11. Middelen Jeugd

Rijk en VNG werken aan de Hervormingsagenda jeugdzorg (met passende financiële afspraken). Inmiddels ligt er een principeakkoord. Op basis van dit akkoord zijn de instructies voor het verwerken van deze middelen als volgt:

- Gemeenten mogen in de jaarschijven 2026 en 2027 de middelen zoals die in de Hervormingsagenda zijn afgesproken als structurele en reële raming meenemen in hun meerjarenraming. Concreet gaat het om respectievelijk € 284 miljoen en € 211 miljoen (zie tabel).
- Daarnaast mogen gemeenten in hun begroting rekening houden met een besparing op de uitgaven van € 500 miljoen in 2025, € 500 miljoen in 2026 en vanaf 2027 € 511 miljoen (structureel) als gevolg van maatregelen die het Rijk zal uitwerken.

Het principeakkoord Hervormingsagenda Jeugd geeft helder aan hoe het Rijk met deze verantwoordelijkheid om gaat. Als het niet lukt om tijdig maatregelen te treffen dan worden de gemeenten gecompenseerd via het Gemeentefonds.

3. Invulling taakstelling

Inleiding

In de meerjarenbegroting van Waadhoeke is een taakstelling opgenomen van € 600.000 structureel ingaande 2024 en per 2025 nogmaals € 600.000, in totaal € 1,2 miljoen. Deze taakstelling vloeit voort uit de eerdere besluitvorming bij de programmabegroting 2022. Met het “plan van aanpak sluitende begroting 2022” is een aantal concrete voorstellen ingeboekt in 2022. In het plan zijn zoekrichtingen geformuleerd voor deze laatste twee jaarschijven, waarbij de focus nadrukkelijk ligt op het sociaal domein. In de programmabegroting 2023 is aangegeven dat het college met concrete voorstellen komt in de kadernota 2024-2027. Dit is logisch, omdat deze kadernota het kader vormt voor de begroting 2024. De noodzaak om de taakstelling ook daadwerkelijk in te vullen en om scherp te blijven op de uitgaven is gelegen in het negatieve meerjarenperspectief. Als de taakstelling niet wordt ingevuld, dan moet het meerjarenperspectief ook worden bijgesteld.

Financiële analyse

Als eerste is onderzocht, op basis van realisaties uit voorgaande jaren, of er ruimte in budgetten zit. Hieruit blijkt dat er een budgetvermindering van € 34.000 verwerkt kan worden, te weten € 17.000 op de minimabudgetten en € 17.000 op mantelzorg. Daarbij is rekening gehouden met voldoende budget voor het nieuwe mantelzorgbeleid.

Op basis van realisaties uit voorgaande jaren kan tevens een inkomst ingeboekt worden voor Beschermd Wonen. Leeuwarden is centrumgemeente en jaarlijks ontvangen wij bedragen terug. Een bedrag van € 150.000 wordt als realistisch beschouwd.

De nieuwe inkoop jeugd gaat in per 2024. In navolging van die verscherpte inkoop is er voor gekozen, in het kader van normaliseren, geen zogenaamde complementaire jeugdhulp in te kopen. Dit gaat met name om lichte opvoedondersteuning die nadrukkelijk niet onder de Jeugdwet valt. De gemeente Waadhoeke tracht dit op te vangen door daar waar mogelijk te verwijzen naar algemene voorzieningen, te verwijzen naar Zorgverzekeringswet of Wlz of zelf lichte ondersteuning te bieden. Hier wordt eerst een incidenteel budget voor aangewend.

Het aandeel complementaire jeugdhulp in de totale kosten jeugd wordt voor Waadhoeke ingeschat op € 770.000. De resterende nog in te vullen taakstelling komt neer op € 420.000, afgerond 55% van het geschatte budget voor complementaire jeugdhulp. Het is niet aan te raden op voorhand om het gehele bedrag vrij te laten vallen ten gunste van de taakstelling. Hiermee wordt de mogelijkheid open gehouden om daar waar nog hiaten ontstaan en mogelijke uitzettingen bij de overige jeugdzorg deze te kunnen opvangen.

Met deze bedragen is de taakstelling voor 2024 concreet ingevuld.

Invulling taakstelling	2024
Budgetruimte	34.000
Inkomst Beschermd wonen	150.000
Lagere uitgaven als gevolg van de nieuwe inkoop jeugd	420.000
Totaal	604.000

Proces invulling 2025

De volgende stap is een concrete opdracht voor 2025 voor het invullen van de laatste jaarschijf van € 600.000.

Als eerste wordt binnen het sociaal domein onderzocht of er nog verdere stappen mogelijk zijn. In het kader van het project "Grip op Wmo" wordt hier aan gewerkt. Ook wordt gekeken in het kader van het beleid bestaanszekerheid of gelden beter kunnen worden ingezet. Hierover volgt nog aparte besluitvorming. Daarnaast worden ook de ontwikkelingen rondom Beschermd Wonen gevolgd. Mogelijk is een grotere vrijval van het budget complementaire jeugdhulp een optie, maar daarvoor zijn eerst ervaringscijfers nodig over 2024.

Daarnaast gaan we in 2024 concreet de mogelijkheden onderzoeken voor het heffen van toeristenbelasting. Dit is een proces waar zorgvuldige stappen moeten worden gezet.

Tevens wordt gewerkt aan andere mogelijkheden tot besparingen, zoals een diepere analyse op de positieve resultaten jaarrekening, om meer zicht te krijgen op mogelijke structurele besparingen ('lucht in de begroting').

In de kadernota 2025-2028 zal een en ander verder geconcretiseerd worden.

4. Ruimteberekening

4.1 Structurele ruimte

De structurele ruimteberekening geeft inzicht in de mutaties ten opzichte van de ruimteberekening zoals opgenomen in de programmabegroting 2023 voor de meerjarenraming 2023-2026. De nieuwe jaarschijf 2027 begint met het saldo van 2026.

De tabel bevat de diverse mutaties cumulatief in meerjarenperspectief. Als een mutatie in 2024 structureel doorwerkt, is in de volgende jaren hetzelfde bedrag zichtbaar. De mutaties worden aangegeven ten opzichte van de vorige vastgestelde ruimteberekening. Dat betekent bijvoorbeeld dat de jaarlijkse uitzetting voor het IHP van € 61.000 alleen zichtbaar is in de nieuwe jaarschijf 2027, de jaarlijkse uitzettingen van 2024 t/m 2026 zijn al opgenomen in de beginstand.

Om de beschikbare ruimte te berekenen is gestart met de laatst vastgestelde meerjarenraming. Dit is het uitgangspunt voor de beschikbare ruimte, waartegen de verschillende mutaties worden afgezet.

Onder de tabel volgt per onderdeel een toelichting.

(Een plus is een voordeel, een min is een nadeel.)

Bedragen x € 1	2024	2025	2026	2027
Begrotingsresultaat conform programmabegroting 2023-2026	9.148.000	10.797.000	726.000	726.000
Eerste begrotingswijziging 2023	-700.000	-700.000	-700.000	-700.000
<i>Bijgewerkte meerjarenraming conform raadsbesluit</i>	8.448.000	10.097.000	26.000	26.000
Uitgangspunt beschikbare ruimte	8.448.000	10.097.000	26.000	26.000
A Autonome ontwikkelingen en doorwerking besluitvorming				
Autonome ontwikkelingen structureel	-835.000	-849.000	-829.000	-990.000
Nieuwe jaarschijf ruimte nieuw beleid				-250.000
Meerjarig effect budgetaanvragen 2023 (incl formatie)	-307.000	-528.000	-546.000	-546.000
Naar voren halen ingroeimodel formatie	-221.000			
Beheerplan civiele kunstwerken	-62.000	-276.000	-328.000	-328.000
Nieuwe jaarschijf (bestaand) beleid IHP				-61.000
B Gemeentefonds & BUIG				
Mutaties gemeentefonds	5.219.000	5.322.000	6.483.000	5.616.000
Nadeel middelen Jeugd			-240.000	-335.000
Integratie-uitkering Participatie: Wsw	154.000	166.000	195.000	-51.000
Reservering Loon- en prijsontwikkeling (LPO)	-4.170.000	-4.170.000	-4.170.000	-4.170.000
Reservering taakmutaties	29.000	114.000	114.000	141.000
Mutatie BUIG nader voorlopig budget 2023	-116.000	-116.000	-116.000	-116.000
Mutatie BUIG (effect verhogen minimumloon)	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
Vrijval LPO	200.000	200.000	200.000	200.000

Bedragen x € 1	2024	2025	2026	2027
C Gemeenschappelijke regelingen				
Dienst Noardwest Fryslân	-2.602.000	-2.602.000	-2.602.000	-2.602.000
Effect vervallen abonnementstarief	286.000	286.000	286.000	286.000
<i>Doorbetaling Wsw (zie gemeentefonds)</i>	-154.000	-166.000	-195.000	51.000
FUMO	-106.000	-106.000	-106.000	-106.000
Veiligheidsregio	-440.000	-446.000	-446.000	-446.000
Marrekrite	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
Vrijval LPO	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
D Kapitaallasten en financieringen				
Mutatie vrijval afschrijvingen				150.000
Mutatie vrijval rente leningen				25.000
Vervangingsinvesteringen kapitaallasten				-80.000
E Belastingen en heffingen				
Indexering OZB	763.000	763.000	763.000	763.000
Structurele verhoging rioolheffing				95.000
Dotatie spaarvoorziening riolering				-95.000
F Overig				
Reservering onvoorzien structureel (46.000 x € 1)				-46.000
Totaal voortschrijdend cumulatief	9.083.000	10.686.000	1.486.000	128.000

A. Autonome ontwikkelingen

In de ruimteberekening zijn de financiële effecten voor autonome ontwikkelingen opgenomen. Zie bijlage 7.1 voor een specificatie van het bedrag.

De nieuwe jaarschijf voor het budget nieuw beleid is hier verwerkt.

De doorwerking van de financiële vertaling van het collegeprogramma is daarna weergegeven. Dit is het meerjarig effect van de budgetaanvragen bij de programmabegroting 2023, in combinatie met de budgetaanvragen bestaand beleid. Het betreft de volgende posten:

<i>Bedragen x € 1</i>	2024	2025	2026	2027
Budgetaanvragen bestaand beleid structureel (Friese projectmachine)	-7.820	-7.820	-7.820	-7.820
Budgetaanvragen bestaand beleid (formatie) structureel	-120.000	-216.000	-216.000	-216.000
Budgetaanvragen collegeprogramma structureel (starterslening)	-18.000	-36.000	-54.000	-54.000
Budgetaanvragen collegeprogramma (formatie) structureel	-161.250	-268.250	-268.250	-268.250
Totaal	-307.070	-528.070	-546.070	-546.070

Bij de vaststelling van de toegekende budgetaanvragen is vorig jaar gekozen voor een ingroeimodel wat betreft de formatie. In verband met de al aangegane verplichtingen op formatief gebied stellen wij voor het ingroeieffect van 2025 te vervroegen naar 2024.

Het vastgestelde beheerplan civiele kunstwerken (30 maart 2023) geeft een stijgende meerjarenreeks die hier financieel is vertaald.

Als laatste element is hier de nieuwe jaarschijf voor het integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP) opgenomen. Volgens de bestendige gedragslijn wordt elk jaar opnieuw € 61.000 toegevoegd aan de beschikbare middelen voor onderwijshuisvesting ter dekking van de kapitaallasten van de investeringen die hieruit voortvloeien. Ook op het gebied van de onderwijshuisvesting spelen kostenontwikkelingen. Voor 2024 is een nieuw IHP voorzien met bijbehorende aangepaste financiële vertaling. Op dat moment zal toetsing aan de bestaande financiële kaders plaatsvinden en indien nodig een voorstel worden gedaan tot aanpassing van die kaders.

B. Gemeentefonds & BUIG

In deze kadernota is de meicirculaire 2023 meerjarig verwerkt.

Mutaties Gemeentefonds

De accressen zijn ten opzichte van de septembercirculaire 2022 gestegen. Het effect is uit te splitsen in twee onderdelen. Allereerst zijn de volumeaccressen van het Gemeentefonds voor 2022-2025 bevroren en ontvangt de gemeente voor 2024 en 2025 derhalve alleen compensatie voor de gestegen prijzen. In 2026 en 2027 zien we een stijging van de accressen in zowel volume als prijs.

Daarnaast zijn er op dit moment geen wijzigingen in het besluit van het kabinet om de opschalingskorting vanaf 2026 weer door te voeren. Het schrappen van de opschalingskorting tot en met 2025 blijft daarmee gehandhaafd.

In de septembercirculaire 2022 heeft het Rijk een eenmalige rijksbijdrage van € 1 miljard beschikbaar gesteld vooruitlopend op de invoering van de nieuwe financieringssystematiek. Het Rijk heeft besloten om dit voor 2027 en verder structureel beschikbaar te stellen.

WSW-middelen

De mutatie in de ontvangen middelen voor de sociale werkvoorzieningsschappen wordt 1 op 1 doorbetaald aan de GR Fryslân-West.

WMO abonnementstarief

Het Rijk heeft besloten om het abonnementstarief te laten vervallen voor alle WMO voorzieningen en in plaats daarvan met ingang van 2026 weer een inkomensafhankelijk eigen bijdrage in te voeren. In een eerder stadium was er sprake van om dit alleen voor de huishoudelijke hulp aan te passen, maar hier is het Rijk op terug gekomen. Vooralsnog is in de meerjarenraming dit effect voor de gemeente Waadhoeke budgettair neutraal verwerkt (zie C onder Dienst).

Jeugdhulp

Vanuit de hervormingsagenda jeugd ontvangt de gemeente voor 2024 en 2025 middelen vanuit het Rijk. In 2024 bedraagt dit bedrag afgerond € 3,8 miljoen en in 2025 € 2,4 miljoen. Dit betekent dat de bestaande stelposten 2024 en 2025 kunnen vervallen: € 3,4 miljoen in 2024 en € 2,0 miljoen in 2025.

Wat betreft de jaren 2026 en 2027 is het beeld nog niet veranderd ten opzichte van de vorige meerjarenraming in de programmabegroting 2023. Deze middelen voor de hervormingsagenda jeugd zijn wel reeds gereserveerd in de begroting van het Rijk, maar het is wachten op een advies van de deskundigencommissie voordat deze middelen beschikbaar gesteld kunnen worden.

De besparingen die het Rijk mogelijk gaat maken (verlaging van de uitgaven Jeugdhulp) blijven voorlopig nog staan op basis van het principeakkoord Hervormingsagenda Jeugd, zoals aangegeven in uitgangspunt 11 in hoofdstuk 2.

Na verwerking staan de volgende bedragen in de meerjarenraming:

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027
Hervormingsagenda jeugd meicirculaire 2023	3.800	2.300		
Stelpost Hervormingsagenda Jeugd			760	565
Stelpost verlaging van de uitgaven jeugdzorg	300	1.400	1.400	1.400
Totaal	4.100	3.700	2.160	1.965

Loon & prijscompensatie

In de meicirculaire 2023 is afgerond € 4.170.000 beschikbaar gesteld als dekking voor loon- en prijsontwikkelingen (LPO). In deze ruimteberekening wordt € 1,5 miljoen ingezet voor het afdekken van prijsontwikkelingen bij de gemeenschappelijke regelingen (zie onderdeel C). Bij het beoordelen van de budgetaanvragen (hoofdstuk 5) is eveneens getoetst of dekking ten laste van het budget LPO gebracht kan worden. In het algemeen achten wij het verantwoord om € 200.000 vrij te laten vallen ten gunste van het begrotingssaldo.

Op voorhand houden we rekening met de volgende inzet richting de begroting 2024, waardoor er nog € 770.000 beschikbaar blijft voor toekomstige prijsstijgingen.

Verwachte inzet LPO 2024	2024
Beschikbare ruimte	4.170.000
Prijscompensatie gemeenschappelijke regelingen	-1.500.000
Doorwerking tekort LPO 2023	-500.000
Reservering cao ontwikkelingen 2024 (4%)	-1.000.000
Reservering indexering subsidies 2024	-200.000
Vrijval LPO	-200.000
Totaal	770.000

Reservering onvoorzien met bestemming

In de mutaties Gemeentefonds zijn enkele taakmutaties opgenomen waarvan nog niet bekend is hoe de kosten uit zullen vallen. Vandaar dat we deze bedragen vooralsnog verrekenen op de post onvoorzien met bestemming in afwachting van nadere advisering.

BUIG-middelen

De gebundelde uitkering (BUIG) bestaat uit twee delen, namelijk een deel ter dekking van de inkomensregelingen (uitkeringen) en een deel ter dekking van de loonkostensubsidie. De BUIG-middelen worden drie keer per jaar herijkt: er wordt een voorlopige stand bekend gemaakt, een nader voorlopige stand en daarna volgt definitieve vaststelling. De nader voorlopige stand levert een verlaging op ten opzichte van de begroting. Het Rijk heeft aangegeven dat de verhoging van het minimumloon nog niet is doorvertaald naar de BUIG-middelen, en dat dit pas bij de definitieve vaststelling in het najaar mee wordt genomen. Wel is een globale rekenregel bekend gemaakt omdat de verschillen nu wel erg groot worden. Toegepast op Waadhoeke betekent dit een verwachte extra ontvangst van € 1,5 miljoen.

C. Verbonden partijen / Gemeenschappelijke Regelingen

Waadhoeke neemt deel in een aantal verbonden partijen. Dit zijn partijen die gemeentelijke taken in opdracht van de gemeente uitvoeren. Voor de GR-en wordt in principe alleen het verschil tussen 2023 en 2024 opgenomen in de ruimteberekening. De vier GR-en die de meeste invloed hebben op onze begroting zijn hieronder weergegeven.

De budgettaire uitzettingen worden deels veroorzaakt door hogere prijsstellingen. Dit effect is globaal berekend op € 1,5 miljoen. Voor dit deel wordt de reservering Loon- en prijsontwikkeling (LPO) ingezet als dekking.

Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân

Op 29 juni 2023 is de begroting 2024 van de Dienst NWF behandeld door de raad. De begroting laat een uitzetting zien van € 2,6 miljoen, grotendeels door de stijging van de uitkeringen. Hiertegenover staan de BUIG-middelen als dekking (zie onderdeel B).

Fryslân West

De begroting 2024 van de GR Fryslân-West is op 1 juni 2023 door de raad behandeld. De GR is 100% aandeelhouder van de NV Empatec, die de Wet Sociale Werkvoorziening uitvoert voor de in de GR deelnemende gemeenten. Ook het Beschut Werk loopt via Empatec. Begrotingstechnisch zijn er geen bijzonderheden. De WSW middelen die de gemeente ontvangt worden doorbetaald aan de GR. Hiernaast vindt een gemeentelijke bijdrage per WSW-deelnemer plaats.

Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)

De ontwerpbegroting 2024 van de FUMO is op 11 mei 2023 behandeld in de raad. In deze begroting is een algemene bijdrage van € 1.087.587 voor Waadhoeke opgenomen. Dit is een stijging ten opzichte van de nu geraamde bijdrage (op basis van de herziene begroting 2023 FUMO) van € 105.904. De stijging wordt in grote mate veroorzaakt door hogere loonkosten bij de FUMO.

Veiligheidsregio Fryslân (VRF)

De conceptbegroting 2024 van de VRF is op 29 juni 2023 besproken in de raad. Op grond van dit concept wordt de stijging van de algemene bijdrage van Waadhoeke aan de VRF als volgt:

Bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2027
Brandweer	2.867	3.191	3.227	3.227	3.227
Crisis	198	219	219	219	219
Gezondheid	2.010	2.132	2.134	2.134	2.134
Totaal	5.075	5.542	5.580	5.580	5.580
Nu in begroting	5.075	5.102	5.134	5.134	5.134
Hogere bijdrage	-	440	446	446	446

Ook deze stijging wordt vrijwel volledig veroorzaakt door loon- en prijsstijging.

D. Kapitaallasten en financieringen

De ontwikkeling in kapitaallasten heeft een positief effect op de ruimteberekening door:

- dalende afschrijvingslasten omdat oude investeringen volledig afgeschreven zijn.
In de ruimteberekening is de nieuwe jaarschijf 2027 opgenomen. De vrijval van de jaren 2024 t/m 2026 is al in de bestaande meerjarenraming verdisconteerd. Het voordelig effect in 2027 wordt ingeschat op € 150.000.
- dalende rentelasten door de jaarlijkse aflossingen. Het voordelig effect in 2027 wordt ingeschat op € 25.000.

Voor nieuwe kapitaallasten door vervangingsinvesteringen is net als voorgaande jaren gerekend met € 80.000.

E. Belastingen en heffingen

OZB

De OZB is aangepast voor het inflatiepercentage. In de ruimteberekening is rekening gehouden met een inflatiecorrectie van 10,2% (inflatiepercentage 2022/CBS t-2) overeenkomstig de uitgangspunten. Prijzen van consumentengoederen- en diensten waren in 2022 gemiddeld 10,0 procent hoger dan in 2021. In 2021 was de inflatie 2,7 procent. De inflatie van 2022 is de hoogste na 1975. In dat jaar waren consumentenproducten gemiddeld 10,2 procent duurder dan een jaar eerder.

De OZB blijft op deze manier als algemeen dekkingsmiddel verhoudingsgewijs in de pas lopen met de rest van de begroting (hoewel dit een jaar achterloopt op de stijging van de kosten).

Rioolheffing en Afvalstoffenheffing: kostendekkend

Het basisprincipe van kostendekkend is dat de opbrengsten minimaal gelijke tred houden met de lastenontwikkeling (waaronder inflatiecorrectie, autonome ontwikkelingen e.d.)

In deze kadernota is rekening gehouden met een verhoging van de heffingen met minimaal de inflatiecorrectie van 10,2% (inflatiepercentage 2022/CBS t-2). Aan de kostenkant wordt eenzelfde ontwikkeling verwacht, waarmee het effect in de kadernota per saldo nihil is.

Mochten de kosten in de begroting 2024 hoger of lager liggen dan dit percentage dan wordt de verhoging van de heffingen daarmee aangepast.

Extra dotatie voorziening riolering 2021 t/m 2030

Op basis van het in 2020 vastgestelde verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan vindt in 10 jaar via een ingroeiregeling een extra dotatie aan de voorziening riolering plaats. De dotatie in de jaren 2021 t/m 2030 wordt ieder jaar verhoogd met € 94.500 naar € 945.000 en via de rioolheffing door de inwoner betaald. Hierna in een tabel de mutaties t.o.v. 2023.

Bedragen x € 1	2024	2025	2026	2027
Rioolheffing	-94.500	-189.000	-283.500	-378.000
Dotatie spaarvoorziening	94.500	189.000	283.500	378.000
Effect ruimteberekening	0	0	0	0

F. Overig

Onvoorzien structureel

In de financiële verordening is vastgesteld dat minimaal € 1 per inwoner gedoteerd wordt aan onvoorzien structureel (zie uitgangspunten). Dit is de toevoeging van € 46.000 voor jaarschijf 2027.

4.2 Risiconorm

Omvang Incidentele Weerstandscapaciteit

De omvang van de incidentele weerstandscapaciteit (laatste actualisatie jaarrekening 2022) is berekend op € 16.900.000, na aftrek van het nog beschikbare deel van de reserve grondexploitatie € 16.200.000 (€ 16.900.000 - € 700.000).

Beschikbare incidentele weerstandscapaciteit

De beschikbare incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote incidentele kosten te dekken. Dit zijn standaard de algemene reserve (het vrij aanwendbare deel van de algemene reserve) en de reserve Grondexploitatie. De reserve Grondexploitatie wordt als eerste stap in mindering gebracht op de specifieke risico's binnen de grondexploitatie, waarna het restant (de niet afgedekte risico's binnen de grondexploitatie) en het totaal van de overige risico's wordt afgezet tegen de algemene reserve.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare incidentele weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde incidentele weerstandscapaciteit}}$$

De ratio weerstandsvermogen is vastgesteld tussen 1,0 en 1,4 met de betekenis 'voldoende'. Wanneer uit berekeningen in de programmabegroting blijkt dat de ratio lager is dan 1,0 moeten maatregelen genomen worden om het weerstandsvermogen binnen de meerjarenplanperiode op peil te brengen. Als de ratio boven de 1,4 komt kunnen bij de kadernota voorstellen worden gedaan hoe het surplus aan te wenden.

4.3 Incidentele ruimte

In de uitgangspunten is bepaald dat de ruimte boven de risiconorm voor de algemene reserve (AR) beschikbaar is voor incidentele wensen. Het verloop van de AR is als volgt:

Verloop AR (bedragen x € 1)	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 2023 na 7e begrotingswijziging	16.545.508	16.545.508	16.545.508	16.545.508	16.545.508
A. Besluiten onderweg	-360.300	-360.300	-360.300	-360.300	-360.300
B. Collegeprogramma	-875.000	-875.000	-875.000	-875.000	-875.000
C. Autonome ontwikkelingen	-360.000	-360.000	-360.000	-360.000	-360.000
Stand AR 31-12 vóór budgetaanvragen	14.950.208	14.950.208	14.950.208	14.950.208	14.950.208

De toelichting bij de bovenstaande regels is onderstaand opgenomen.

A. Besluiten onderweg

Dit betreft het agendapunt sportveld Minnertsga dat is aangeboden aan de raad en waarschijnlijk op 20 juli aanstaande in de raad wordt behandeld, gelijktijdig met deze kadernota.

B. Collegeprogramma

De jaarschijf 2024 van de financiële vertaling van het collegeprogramma, zoals dat vorig jaar is vastgesteld, toont de volgende mutaties:

€ 50.000	Actualisatie beheerplan scholen duurzaamheid/luchtkwaliteit
€ 50.000	Monumentenbeleid maken
€ 20.000	Onderzoek bredere functie oude stadhuis Franeker
€ 110.000	Adviseur arbeidsmigranten (2024 en 2025, elk jaar € 55.000)
€ 80.000	Formatie ondernemers- en duurzaamheidsloket
€ 85.000	Adviseur Publieksdienstverlening
€ 480.000	Organisatie Ontwikkel Programma (2024 en 2025, elk jaar € 240.000).

In totaal € 875.000.

Uit praktische overwegingen is er voor gekozen de jaarschijven 2024 en 2025 te combineren daar waar van toepassing.

C. Autonome ontwikkelingen

Als incidentele autonome ontwikkelingen zijn de volgende posten aangemeld:

€ 50.000	ARBO-PMO onderzoek
€ 10.000	Nota Bodembeheer en Bodemkwaliteitskaart
€ 150.000	Incidentele kosten digitaal toegankelijk archief
€ 150.000	Vervanging bestaande (5) bedrijfsauto's.

In totaal € 360.000.

De toelichting op deze posten is opgenomen in de bijlagen.

5. Budgetaanvragen

Inleiding

In dit hoofdstuk worden per programma alle aangedragen budgetaanvragen beschreven. De financiële consequenties met de aanduiding inkomsten en uitgaven (I/U), incidenteel en structureel (I/S), zijn in beeld gebracht. Aan het einde van het hoofdstuk is een samenvatting opgenomen, waarbij een splitsing is aangebracht in incidentele en structurele wensen.

Bij de beoordeling van de ingediende budgetaanvragen zijn de volgende vragen gesteld:

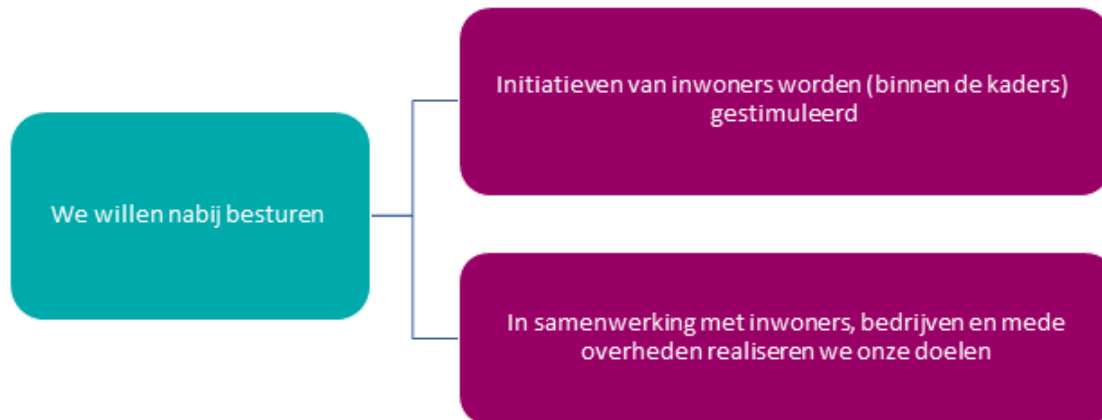
- Is de aanvraag een wettelijk taak?
- Levert de aanvraag een directe bijdrage aan het coalitieakkoord?
- Levert de aanvraag een directe bijdrage aan het ontwikkelperspectief of de uitvoering van de dienstverleningsvisie?
- Heeft deze aanvraag relatie met cofinanciering of anderszins aangegane verplichtingen?
- Is er eerder over besloten door de raad (in dit jaar of misschien ook bij de vorige begrotingsvoorbereiding)?
- Indien de aanvraag niet doorgaat, heeft dit consequenties voor andere ontwikkelingen en/of projecten?
- Moet het nu?

Daarnaast is gekeken naar de beschikbare uitvoeringscapaciteit (intern en extern).

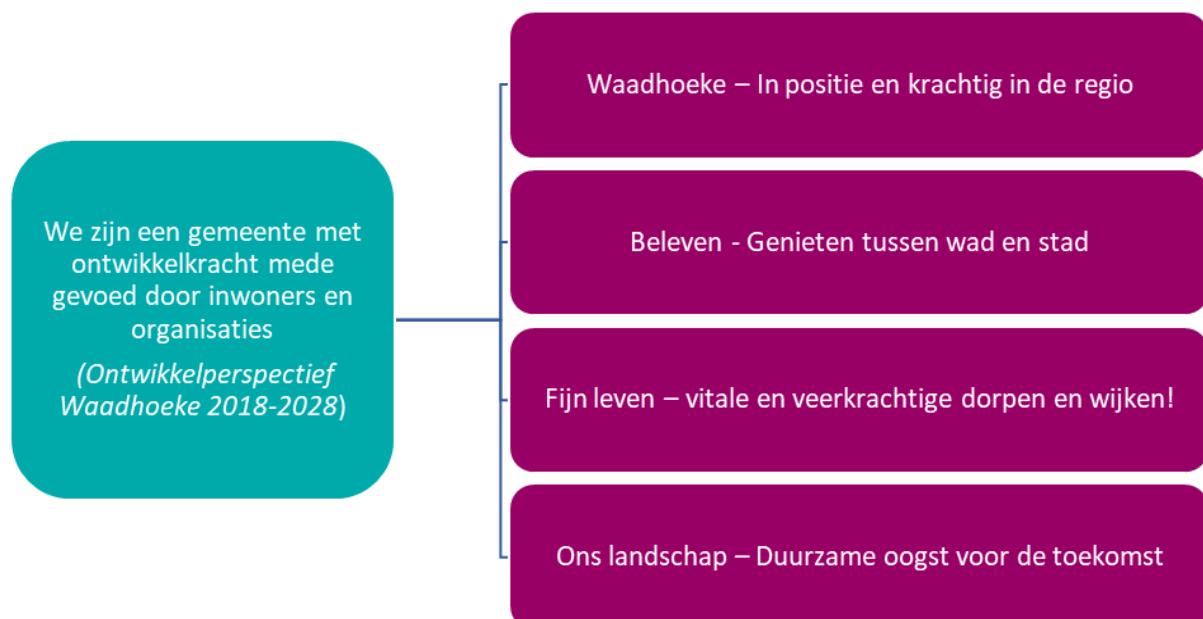
Programma 1 Bestuur en ondersteuning

Wat willen we bereiken

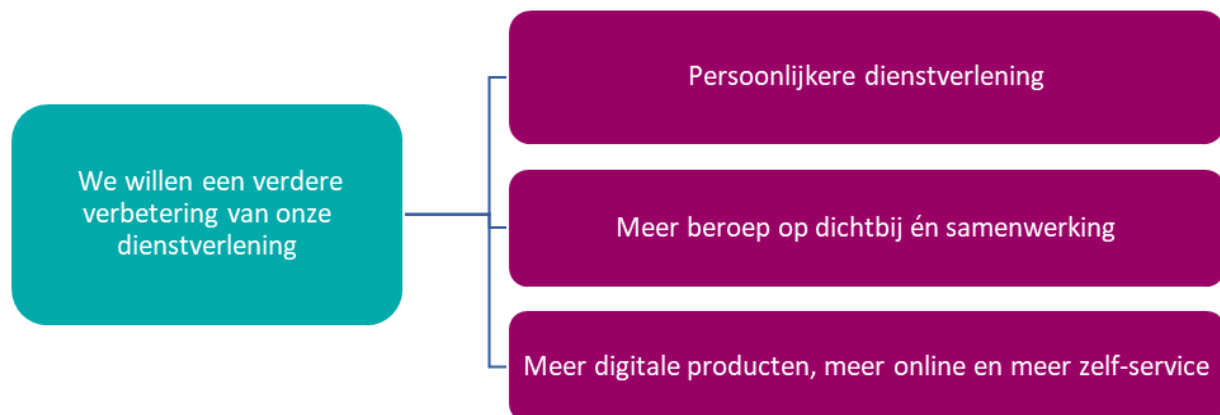
Nabij besturen - Wat willen we bereiken?

Programma Ontwikkelperspectief - Wat willen we bereiken?

Programma Dienstverlening - Wat willen we bereiken?

Budgetaanvragen

Structureel

Ontwikkelbudget voor de ontwikkelijnen

De afgelopen jaren is er steeds incidenteel ontwikkelbudget beschikbaar gesteld voor de ontwikkelijnen. Ook voor de komende jaren is budget nodig waardoor de lasten als structureel beschouwd moeten worden. Het budget is nodig voor:

- Kosten inzet vier ontwikkelijntrekkers
- Aanjagen en uitvoeren van de vier ontwikkelijnen uit het Ontwikkelperspectief:
 - Ontwikkelijn A: Waadhoeke - in positie en krachtig in de regio
 - Ontwikkelijn B: Beleven - genieten tussen Wad en stad
 - Ontwikkelijn C: Fijn leven - vitale en veerkrachtige dorpen en wijken
 - Ontwikkelijn D: Ons landschap - duurzame oogst voor de toekomst.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Ontwikkelbudget voor de ontwikkelijnen	-150.000	-150.000	-150.000	-150.000	S

Programma 2 Veiligheid

Wat willen we bereiken

Budgetaanvragen

Structureel

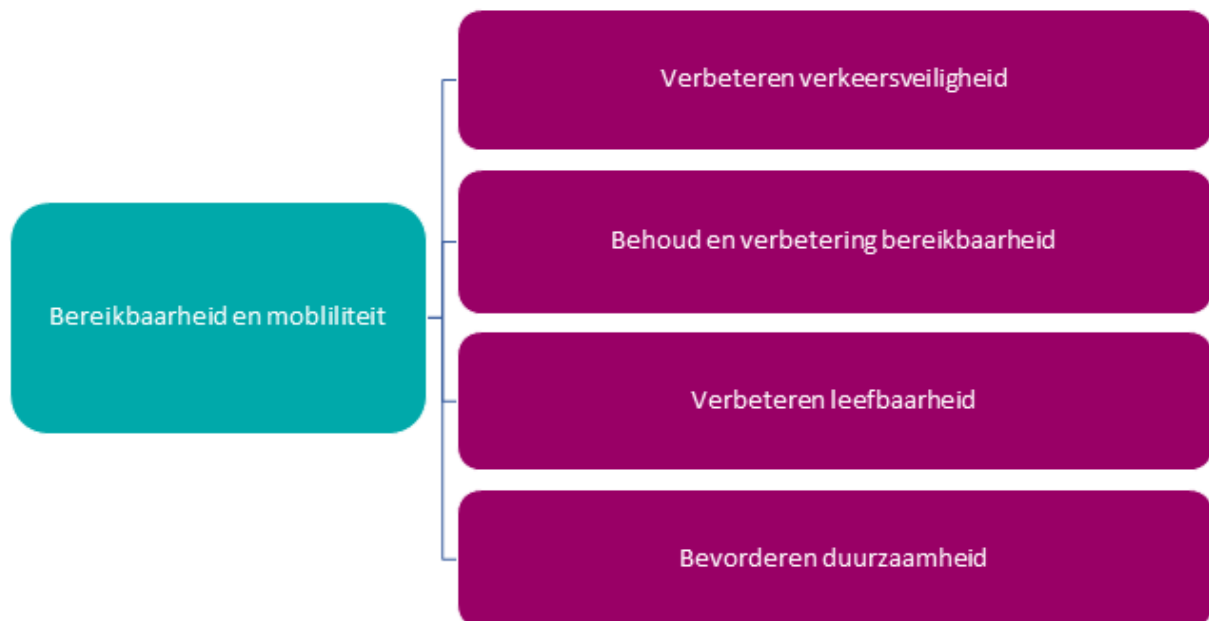
Subsidieregeling evenementen

Op dit moment evalueren we het evenementenbeleid. Daarnaast onderzoeken we of en hoe de regelingen ter facilitering en ondersteuning van evenementen in de gemeente Waadhoeke geharmoniseerd kunnen worden. Met een structureel budget van € 55.000 kunnen we faciliteiten beschikbaar stellen dan wel evenementen ondersteunen door middel van het beschikbaar stellen van een subsidie.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Subsidieregeling evenementen	-55.000	-55.000	-55.000	-55.000	S

Programma 3 Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken

Budgetaanvragen

Structureel

Haven Ried

We staan positief tegenover het verzoek om de haven in Ried in eigendom te nemen en het onderhoud over te nemen. Net als op andere locaties in Waadhoeke het geval is. De kosten voor het vervangen van de bestaande damwand, vingersteigers en afmeerpalen worden ruwweg op € 300.000 geraamd. Uitgaande van afschrijving in 30 jaar en 3% rente resulteert dit in € 19.000 aan nieuwe kapitaallasten. Dit met kosten voor jaarlijks hekkelen maakt dat er een structureel budget van € 20.000 nodig is.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Haven Ried: vervanging damwand en hekkelen	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000	S

Incidenteel

Baggeren haven Ried

De kosten voor het baggeren in verband met het vernieuwen van de huidige haven worden geraamd op € 63.000 uitgaande van niet verontreinigd slib. Kosten voor baggeren mogen niet geactiveerd worden en moeten ineens gedekt worden. Daarnaast is er tot het moment van vernieuwen van de haven € 6.000 nodig voor tijdelijk beheer.

Omvorming schelpenpaden naar duurzamere en minder onderhoudsgevoelige paden

In het beheerplan Wegen (pagina 19) en bijbehoren raadsvoorstel is de omvorming van schelpenpaden naar duurzamere en minder onderhoudsgevoelige paden genoemd. De kosten voor het omvormen van alle 125 km. schelpenpaden worden op afgerond € 4.400.000 geraamd. Bijkomend effect van omvorming is dat deze paden voor gebruikers met scootmobiel, rollator etc.

veiliger/toegankelijker zijn. Als alle schelpenpaden zijn omgevormd ontstaat een jaarlijkse besparing op onderhoud van circa € 60.000. Overigens kan dit niet in 1 jaar worden uitgevoerd maar moet er met het oog op de beperkte uitvoeringscapaciteit op een periode van 4 jaar worden gerekend.

We stellen voor om € 1.000.000 als startbedrag te reserveren. Alvorens tot uitvoering over kan worden gegaan komen we met een uitvoeringsplan.

Verlichting binnenstad

In 2019 is er in het kader van binnenstad management een lichtvisie gemaakt voor het vervangen van armaturen en het sfeervoller verlichten van de binnenstad (kernwinkelgebied). Voor de uitvoering van de eerste fase is destijds € 400.000 beschikbaar gesteld. De eerste fase zal eind 2023 worden afgerond. Voor de tweede fase wordt een opnieuw een bedrag van € 400.000 aangevraagd voor de vervanging van armaturen en het sfeervol verlichten, zodat er een uniforme uitstraling komt in de binnenstad.

Vaarnetwerk op orde en versterken

In het coalitieakkoord is één van de ambities de recreatieve vaarwegen goed bevaarbaar te maken. In het gepubliceerde rapport “Waterrecreatie Waadhoeke Ontwikkelrichtingen & Prioriteiten” is één van de prioriteiten het creëren van nieuwe vaarrondes voor sloep, kano en SUP. Daarmee wordt aangesloten op de kernen met behulp van de doorgaande vaarwegen.

Naast dag recreatieve routes is behoefte aan vaarommetjes vanuit de directe woonomgeving. Dit is een sterke behoefte onder inwoners van diverse kernen in Waadhoeke. Het is niet de ambitie deze circuits direct volledig op te waarderen naar een officiële categorie. Met name de bruggen e.d. worden adaptief opgewaardeerd wanneer zich werk - met - werk of andere koppelkansen voordoen.

In de lijn van het collegeprogramma zijn de 2 routes/tracés met de meeste toeristisch recreatieve potentie financieel in beeld gebracht. Het gaat hier om de tracés:

- Oude Bildtzijl – Sint Annaparochie
 - Incidenteel (baggeren) € 3,15 miljoen
 - Structureel (waterplanten) € 30.000
- Rondje Franeker - Tzum - Lollum - Franeker
 - Incidenteel (baggeren) € 406.000
 - Structureel (waterplanten) € 25.000.

We stellen voor om een budget voor 50% van de kosten voor cofinanciering beschikbaar te stellen en dit project in te brengen bij de regiodeal. De structurele lasten zullen zich voordoen als de projecten worden uitgevoerd. Hierover is op dit moment nog geen concrete informatie beschikbaar.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Baggeren Haven Ried	-69.000				I
U	Omvorming schelpenpaden naar duurzame/ onderhoudsarme paden	-1.000.000				I
U	Verlichting binnenstad		-400.000			I
U	Baggeren tracé Oude Bildtzijl - St. Annaparochie)	-1.575.000				I
U	Baggeren tracé Franeker-Lollum-Tzum-Franeker	-203.000				I

Programma 4 Economie

Wat willen we bereiken

Budgetaanvragen

Structureel

Budget voor binnenstad manager

Van 2015 tot 2019 is er een binnenstad manager werkzaam geweest in Franeker. De wens vanuit de Ondernemersvereniging Franeker en Stichting Ster van de Elfsteden is om opnieuw een binnenstad manager aan te trekken. De afgelopen jaren hebben we gemerkt dat deze verbindende schakel tussen ondernemers, overige stakeholders en gemeente noodzakelijk is voor het goed functioneren van het binnenstad management. Binnenstad management is niet een taak die er even bij gedaan kan worden, het vergt veel energie op het gebied van aanjagen, verbinden en uitvoeren. De structurele kosten hiervoor zijn € 30.000.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Budget voor binnenstad manager	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000	S

Incidenteel

Dijkstraat Oost

Eén van de adviezen van het binnenstad management Franeker is het verbeteren van het aanzien van de Dijkstraat Oost. Naar aanleiding van dit advies is vanuit het Binnenstad management, de kerngroep winkeliers van de Dijkstraat en de gemeente het initiatief gekomen om samen met huurders en pandeigenaren in de Dijkstraat een toekomstplan te ontwikkelen voor de Dijkstraat Oost.

Op 3 september 2020 heeft uw raad ingestemd met de herinrichting van de openbare ruimte in de Dijkstraat Oost conform het rapport Dijkstraat Oost, de verbindende schakel. Door herinrichting wordt de openbare ruimte meer plezierig, toegankelijk en belevenisvol, waardoor de Dijkstraat meer aantrekkingskracht krijgt voor winkelende stadsbewoners en bezoekers van de historische binnenstad van Franeker. De eerste fase, het herinrichten van de Mauritsbrug, is inmiddels afgerond. Ambitie is om hier een vervolg aan te geven.

De volgende fasen (in 2024) betreffen de herinrichting van:

2. het Middenplein (plein Dijkstraat overloop naar Godsacker) : € 173.000

3. het plein de Molepôle (plein Dijkstraat overloop naar de Zuiderkade) : € 265.000.

Dus € 438.000 in totaal.

Besluitvorming over het vervangen van de rode klinkers door gele klinkers (€ 85.000 in 2025 of later) komt later.

Onderzoek invoeren toeristenbelasting

Om financiële ruimte te creëren is er de wens om vanaf 2025 toeristenbelasting te heffen in onze gemeente voor zowel dekking van bestaande kosten als de mogelijkheid om extra financiële ruimte te creëren voor de sector.

We gaan onderzoeken wat de mogelijkheden zijn, wat de kosten zijn om dit te realiseren en op welke wijze. De wens is om een digitaal nachtregister systeem aan te schaffen met daarbij een extra module voor het heffen van toeristenbelasting. Daarmee ontstaat ook meer inzicht in het verblijfsbezoek binnen onze gemeente, verzamelen we meer toeristische data en kunnen we op die manier ook meer data gedreven werken.

De incidentele kosten zoals de opstartkosten, het inrichten van een zorgvuldige proces met de sector, implementatiekosten (aanschaf en inrichten software) etc. worden geschat op € 40.000 voor de periode 2024/2025.

Vitaal Sint Annaparochie

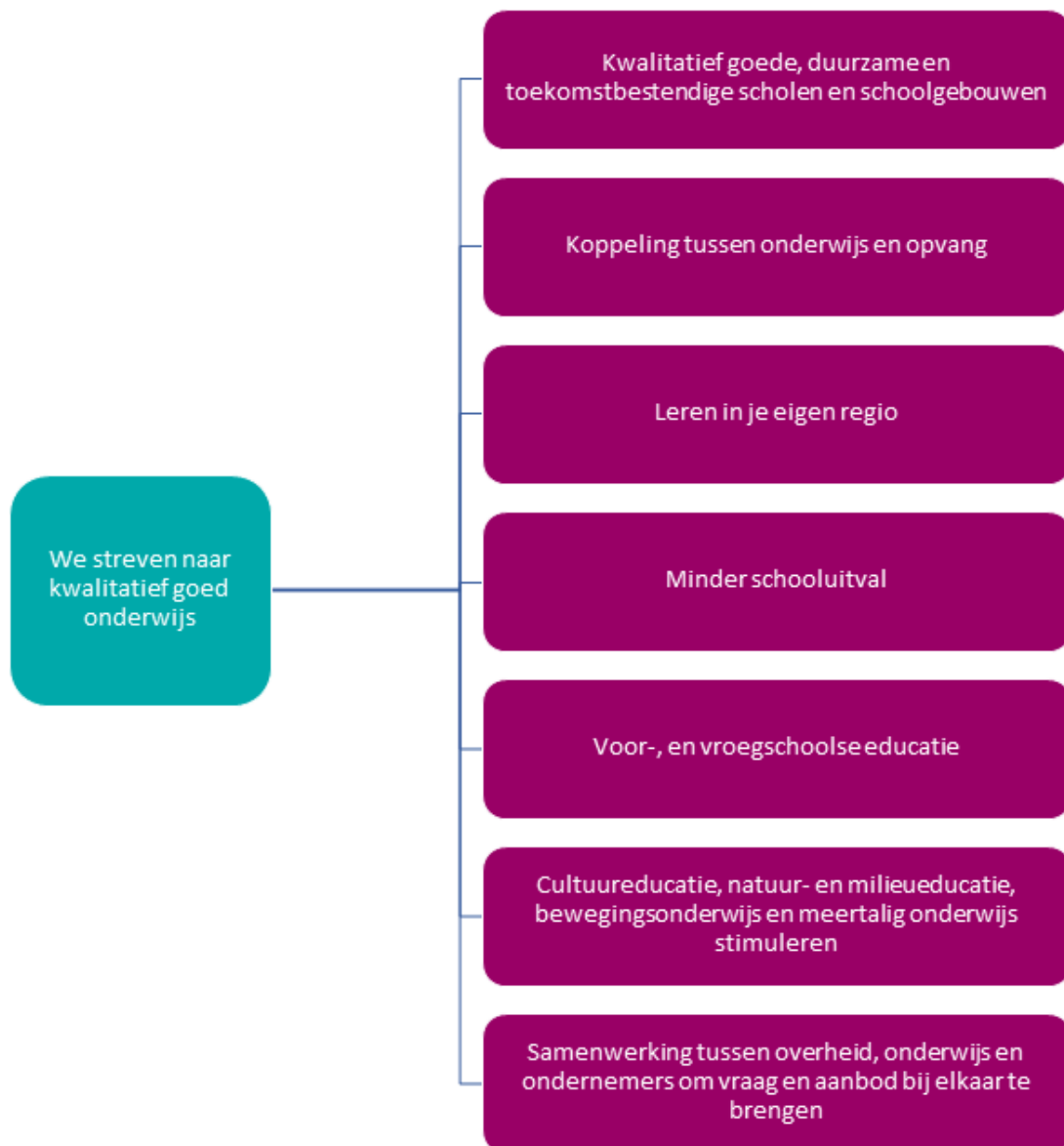
Sint Annaparochie is na Franeker de grootste plaats in de gemeente Waadhoeke. Het dorp streeft naar een vitaal dorp waar nog goed gewinkeld kan worden door de inwoners, maar ook door de regio waardoor het een regionale functie heeft. Het doet ook recht aan de positie van Sint Annaparochie als tweede kern van Waadhoeke.

Dit draagt bij aan de ambitie om tevens Sint Annaparochie toekomstbestendig te maken en meer aantrekkelijk voor bezoekers. In 2022/2023 is gewerkt aan een dorpsvisie "Vitaal Sint Annaparochie". Voor de implementatie van de uitvoeringsagenda in de vitaliteit van het tweede winkelgebied is een budget noodzakelijk van € 1.000 euro per maand voor periode van 3 jaar, dus € 36.000 in totaal.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Dijkstraat Oost	-438.000	-85.000			I
U	Onderzoek invoeren toeristenbelasting	-40.000				I
U	Vitaal Sint Annaparochie	-36.000				I

Programma 5 Onderwijs

Wat willen we bereiken

Budgetaanvragen

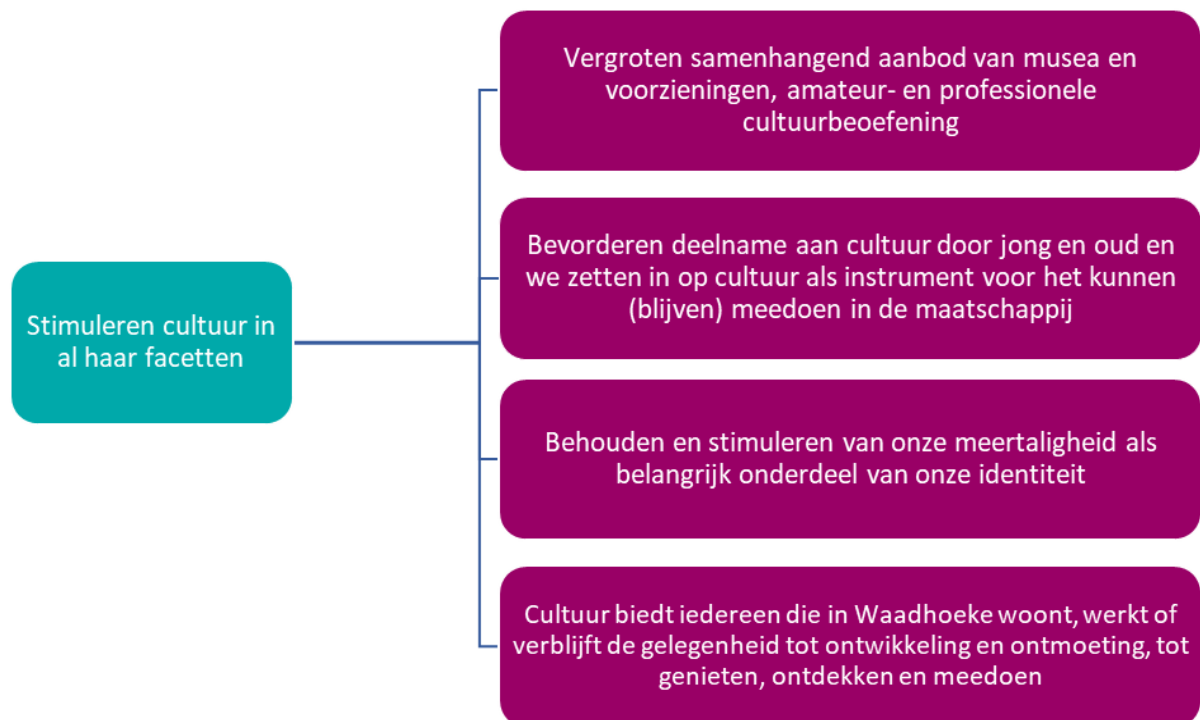
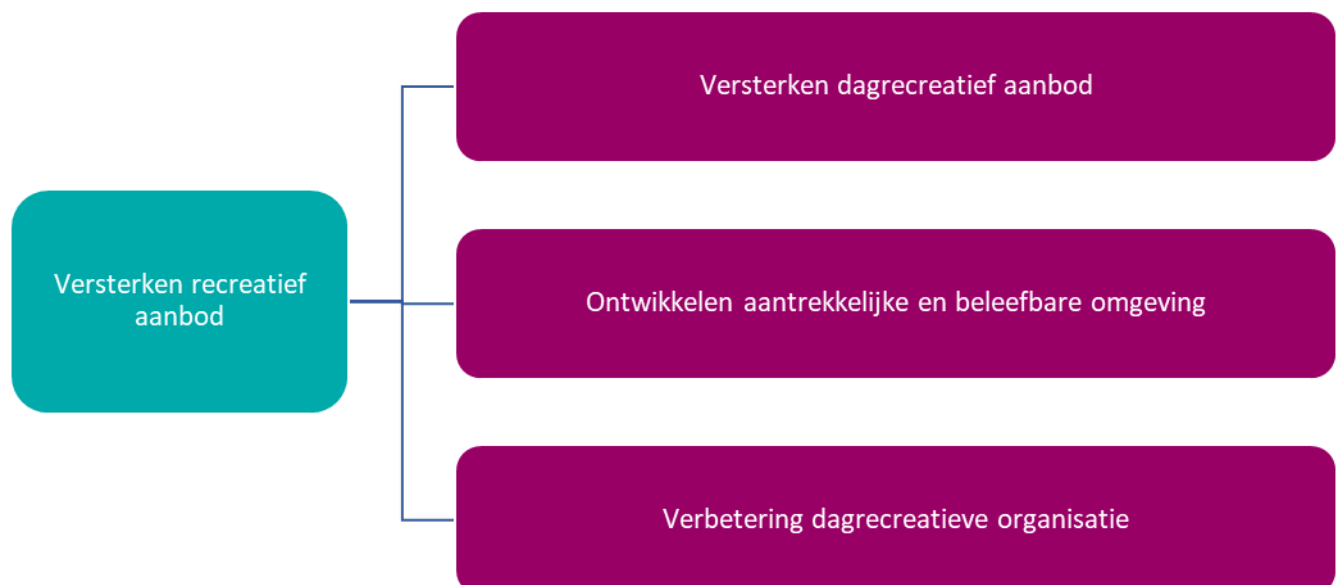
Voor dit programma zijn er geen structurele en incidentele budgetaanvragen.

Programma 6 Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken

Sport - Wat willen we bereiken?

Cultuur - Wat willen we bereiken?**Recreatie - Wat willen we bereiken?**

Budgetaanvragen

Structureel

Sport

Nieuw duurzaam zwembad

In december 2021 heeft de raad een besluit genomen over een nieuw duurzaam zwembad. Gekozen is voor scenario 5; nieuwbouw zwembad en in stand houding de Bildtse Slag. Het daarbij behorende bedrag is vooralsnog opgenomen in de jaarschijf 2027. Wij zijn ons er terdege van bewust dat zowel het bedrag als de jaarschijf op dit moment als indicatief moet worden beschouwd. Vanwege het grote financiële beslag en de noodzaak tot het reserveren van budgetruimte is gekozen om dit financieel zichtbaar te maken binnen de planperiode.

Waadhoeke fietstocht

In het collegeprogramma wordt onder het thema vrije tijd de Waadhoeke fietstocht benoemd als te ondersteunen evenement. De gemeente heeft in 2021 en 2022 de organisatie van de fietstocht twee keer financieel ondersteund met een jaarlijkse subsidie van € 20.000. Ook over 2023 is een aanvraag gedaan voor € 20.000. Dit bedrag garandeert de continuïteit en de huidige opzet (financieel laagdrempelige bijdrage deelnemers) voor de komende jaren.

NB. Richting de begroting 2024 wordt nog onderzocht of deze kosten gedekt kunnen en mogen worden uit de Brede SPUK.

Cultuur

Taalbeleid

In november 2018 heeft de raad de nota taalbeleid 'Waadhoeke, Lân fan Taal' Vastgesteld. Het bijhorende uitvoeringsprogramma is door het college in oktober 2019 vastgesteld. De meeste opgaven daaruit zijn inmiddels opgepakt of zijn lopende. In 2022 is een incidenteel budget van € 10.000 beschikbaar gesteld. Destijds is er van uit werd gegaan dat de kleinere activiteiten opgevangen konden worden uit bestaande budgetten. Dat blijkt lastig. Vandaar de vraag om een structureel budget van € 10.000.

Recreatie

Speeltuinbeleid

Vooruitlopend op het vast te stellen beleid en beheerplan in 2023 is voor het beheer en onderhoud aan de speeltuinen in Waadhoeke voor de jaren tot en met 2032 een extra vervangingsbudget nodig van circa € 788.000. Per jaar is dit structureel € 87.500. Het speeltuinenbeleid wordt inhoudelijk behandeld in de raad van 20 juli, dus gelijktijdig met deze kadernota.

Quickscans bomen

In het beheerplan Openbaar groen en bijbehorend raadsvoorstel is aangegeven dat er voor het uitvoeren van boomveiligheidscontroles en de daaruit volgende onderhoudsmaatregelen voor de komende 4 jaar € 1.300.000 (afgerond) nodig is, dus per jaar € 325.000. In het beheerplan Groen is alleen een bedrag opgenomen van € 50.000 voor de verplichte quickscans en nog geen budget voor het vervolg. Zoals in het raadsvoorstel aangegeven stellen we in deze kadernota voor om € 275.000 beschikbaar te stellen voor het vervolg.

Quickscans dorpsbosjes

In het beheerplan Openbaar groen en bijbehorend raadsvoorstel is aangegeven dat er voor het

het uitvoeren van de werkzaamheden aan de dorpsbosjes op basis van de nog uit te voeren quickscans voor de komende 4 jaar € 298.000 nodig is, dus per jaar € 75.000 (afgerond). In het beheerplan Groen is alleen een bedrag opgenomen van € 40.000 voor de verplichte quickscans en nog niet voor het vervolg. Zoals in het raadsvoorstel aangegeven stellen we in deze kadernota voor om € 35.000 beschikbaar te stellen voor het vervolg.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Nieuw duurzaam zwembad				-835.000	S
U	Waadhoeke fietstocht	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000	S
U	Taalbeleid	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	S
U	Speeltuinbeleid (vervanging)	-87.500	-87.500	-87.500	-87.500	S
U	Quickscans beheer en onderhoud bomen	-275.000	-275.000	-275.000	-275.000	S
U	Quickscans beheer en onderhoud dorpsbosjes	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000	S

Incidenteel

Pilot drempelloos sporten

Een van de ambities in het coalitieakkoord is, dat alle inwoners de kans krijgen om mee te doen. In dat kader onderzoeken we onder meer hoe onze inwoners drempelloos kunnen sporten en cultuur kunnen beleven. Sporten en deelnemen aan het culturele verenigingsleven maakt gezond, zorgt voor verbinding, versterkt het verenigingsleven en zorgt voor talentontwikkeling. Daarnaast zorgt het voor ontmoeting en het ontwikkelen van een sociaal netwerk en voor veerkracht en weerbaarheid van onze jeugd. Hiermee geven we ook uitvoering aan ons gemeentelijk sport- en cultuurbeleid. Op beide beleidsterreinen hebben we de ambitie dat meer (jonge) inwoners gaan sporten en cultuur beoefenen. Naast het kenbaar maken van de sporten en onze sport- en culturele verenigingen en instellingen, hebben we aandacht voor de drempels die inwoners mogelijk ervaren. Momenteel werken we, in het kader van “De Rijke Schooldag”, samen met het onderwijs en Sport Fryslân, aan een kennismakingsprogramma in het voortgezet onderwijs. De doelstelling van dit naschoolse aanbod sport en cultuur is om zoveel mogelijk jongeren kennis te laten maken met georganiseerde sport- en cultuuractiviteiten in Waadhoeke. In het vervolg daarop willen we in 2024 een pilot starten, waarbij jongeren in het voortgezet onderwijs voor een bepaalde periode lid kunnen worden van een vereniging in onze gemeente en daarin financieel gecompenseerd worden. Uiteindelijk verwachten we dat een dergelijke pilot, naast de hiervoor genoemde punten, ook een belangrijk preventief effect zal kunnen hebben en de instroom in de jeugdhulp kan helpen beperken. Voor de uitvoering van de pilot in 2024 en 2025 vragen we nu een bedrag van € 500.000 aan.

Formatie-uitbreiding sport en bewegen

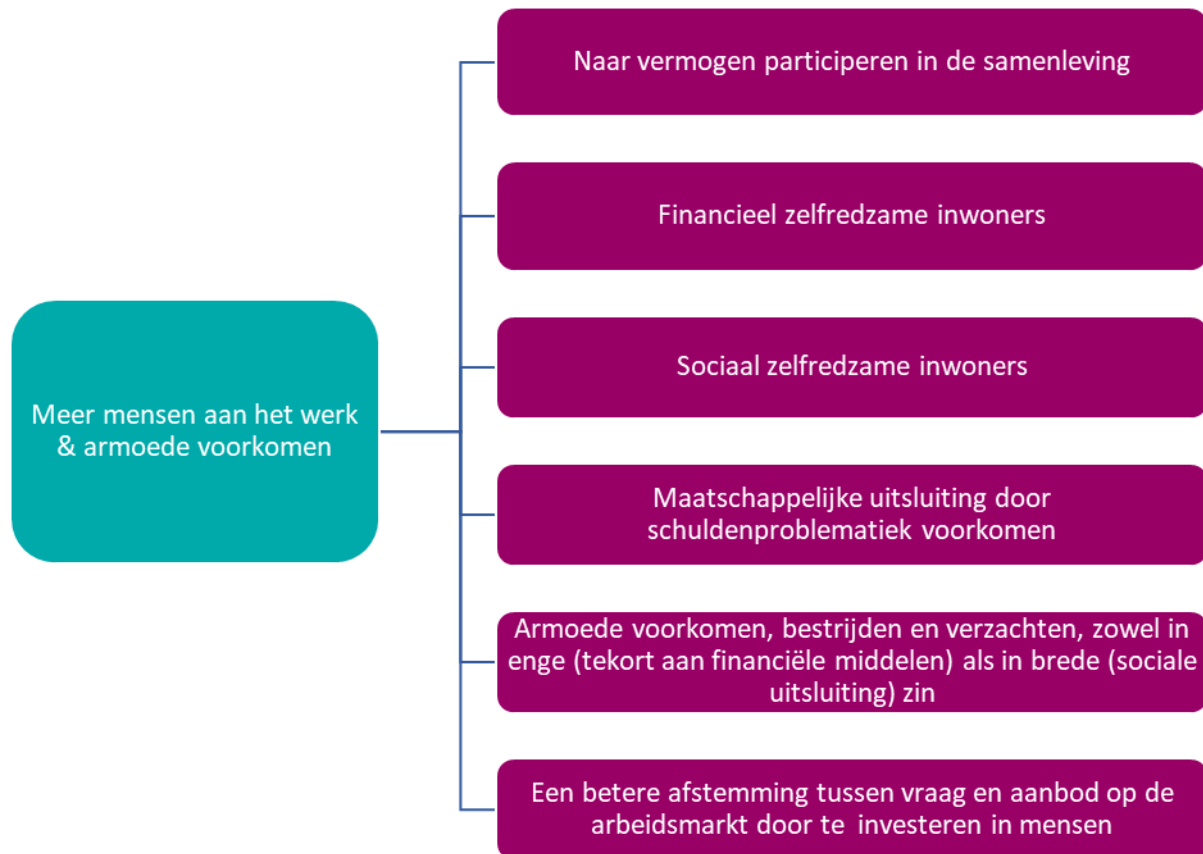
De opgave op gebied van sport en accommodaties is groot. Naast de reguliere taken willen we het (sport) accommodatiebeleid evalueren en vanuit het coalitieakkoord ligt er ook de ambitie om te komen tot een regeling voor het verduurzamen van het maatschappelijk vastgoed (in dit geval accommodaties in het bezit van derden). Ook op de opwaardering van sportpark Franeker in relatie tot de Trije en het optimaliseren van het proces van vervanging en vernieuwing van gymmaterialen vraagt de komende 2 jaar extra formatieve inzet.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Onderzoek en uitvoeringskosten pilot drempelloos sporten	-500.000				I
U	Formatie-uitbreiding sport en bewegen	-136.000				I

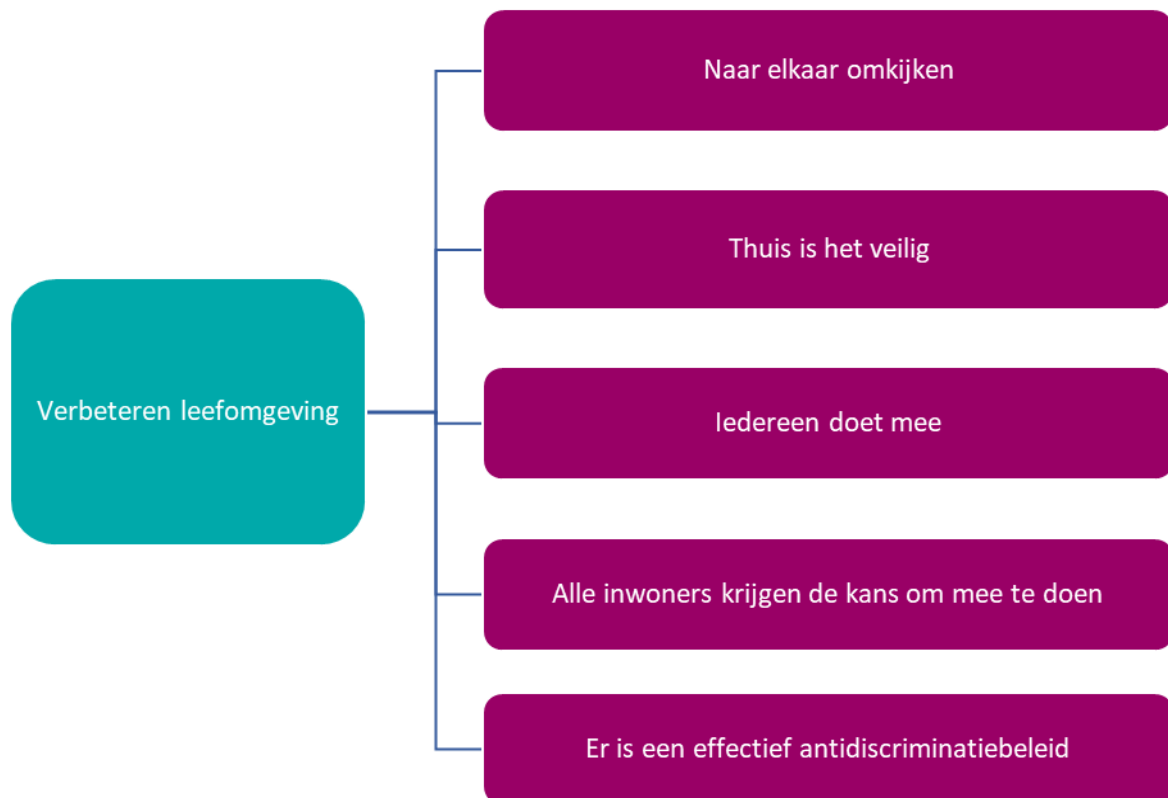
Programma 7 Sociaal Domein

Wat willen we bereiken

Participatie - Wat willen we bereiken?

Wmo - Wat willen we bereiken?

Jeugd - Wat willen we bereiken?

Budgetaanvragen

Structureel

Ontwikkelen inloopvoorzieningen

Het gaat hier om het concept Welzijn op recept, waarbij dit ruimer wordt opgevat dan voorheen. Het betreft een werkwijze om mensen met psychosociale klachten te helpen door de samenwerking tussen huisarts, eerstelijns zorgverlener, welzijn en het sociaal domein. We koersen op het ontwikkelen van inloopvoorzieningen waar inwoners zelf initiatieven ontwikkelen en organiseren. Er is een duidelijke relatie met de Brede SPUK, waarin ook een onderdeel Welzijn op recept is opgenomen. De inschatting is op dit moment dat de middelen van de Brede SPUK niet toereikend zijn.

Werkstimulerende maatregelen

Premie proefplaatsing

De proefplaatsing is met ingang van 1 juli 2023 een verplichte voorziening die voortvloeit uit het landelijke programma Breed offensief. Het is vooral een voorziening voor werkgevers om te kunnen beoordelen of een inwoner die doorstroomt vanuit een bijstandssituatie, voldoende bekwaam is voor de functie. Een financiële premie (bovenop de uitkering) zal de inwoner in kwestie extra motiveren om de proefplaats met goed gevolg tot een einde te brengen.

Werkstartgesprekken

Vooral bijstandsgerechtigde inwoners die uitstromen naar werk en hun werkgevers willen wij in het eerste jaar na werkaanvaarding een aanspreekpunt te bieden voor het vergroten van werknemersvaardigheden en financiële zelfredzaamheid. Bijstandsgerechtigden willen wij veel eerder en vaker voorbereiden op de financiële en administratieve gevolgen van uitstroom naar werk.

(dat in de huidige flexmarkt vaak gepaard gaat met verlies van regelmaat en zekerheid rondom inkomen) en uitgestroomde bijstandsgerechtigden willen wij nazorg aanbieden.

Werkstartpakket

Het Werkstartpakket is in beginsel een materiële voorziening. De casemanager van de Dienst NWF kan namens het college en in overleg met de jobcoach van Pastiel vaststellen wat na het beëindigen van de uitkering aanvullend nodig is om de kans op duurzame uitstroom te vergroten. Kort gezegd: uitkeringsgerechtigden die een baan hebben gevonden en dat nodig hebben kunnen eenmalig in aanmerking komen voor faciliteiten -in natura- voor de uitoefening van het werk.

Formatie beleidsteam

Het sociaal domein beslaat verreweg het grootste deel van de uitgaven van onze gemeentelijke begroting. Hier staat een relatief kleine beleidscapaciteit (7 fte) tegenover. De balans tussen werklust en formatie is niet in verhouding, waarmee het lastig is gebleken de medewerkers te behouden. Dit heeft geresulteerd een groot verloop en hoge kosten vanwege externe inhuur.

Naast de veelheid aan rijksmaatregelen die gemeentelijke beleidscapaciteit vragen, is het met de huidige vaste formatie niet mogelijk om in voldoende mate in te zetten op zaken die in het kader van de transformatie in het sociaal domein hoognodig zijn. Dan hebben we het over zaken als inzetten op preventie, het toekomstbestendig maken van de Wmo, de transformatie van de Jeugdzorg, maar ook het krachtig kunnen opereren in regionale samenwerkingsverbanden zoals het SDF. Kijkend naar de medebewindstaken, en de hiervoor genoemde uitdagingen, en naar de resultaten van een quickscan die is gedaan bij Friese gemeenten van gelijke omvang, dan zou de beleidscapaciteit moeten bestaan uit ongeveer 11 fte. Hierbij is het ook van belang strategische beleidscapaciteit in te bouwen. Dat betekent dat er (naast een functiedifferentiatie) uitbreiding zou moeten plaatsvinden van ongeveer 4 fte.

We hebben er voor gekozen om het innovatiebudget in te zetten om een deel van de kosten te dekken. Er is nu meer behoefte aan capaciteit om innovatief beleid te ontwikkelen. Indien dit een financiële investering vraagt zal dit separaat worden voorgelegd, of uit reguliere middelen worden bekostigd.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Ontwikkelen inloopvoorzieningen	-45.000	-45.000	-45.000	-45.000	S
U	Werkstimulerende maatregelen	-87.500	-87.500	-87.500	-87.500	S
U	Uitbreiding Beleidsteam Sociaal Domein	-240.000	-240.000	-240.000	-240.000	S

Incidenteel

Ontwikkelen dorpshuizenbeleid

Het is wenselijk om een nieuw dorpshuizenbeleid te ontwikkelen. Hiervoor is een budget van € 50.000 nodig.

Onderzoek naar uitbreiding toegankelijke voorzieningen

Om dure maatwerkvoorzieningen te verminderen is het wenselijk om te onderzoeken of en hoe het aanbod van algemene voor iedereen toegankelijke voorzieningen kan worden uitgebreid. Daarbij kan gedacht worden aan was -en strijkservices/hulpmiddelenpools. Voor zo'n onderzoek is budget nodig.

Regisseur regietafel jeugd

We willen kwetsbare jongeren weerbaarder maken, zorgen voor een veilige omgeving en in afstemming met de verschillende ketenpartners afspraken maken over de gewenste en noodzakelijke preventieve en zo nodig, repressieve aanpak. Dat vereist een versterking van de

huidige samenwerking binnen de keten. Het instellen van een zogenoemde Regietafel Jeugd, waarbij de verschillende partners vertegenwoordigd zijn, zien wij als een effectief instrument zijn. Aan de Regietafel worden informatie en beelden gedeeld, en worden afspraken gemaakt over de gewenste en noodzakelijke acties (preventief en repressief; wie wat en wanneer). Op dit moment is er een gemeentelijke kwartiermaker aangesteld om zorg te dragen voor een organisatorische inbedding van die ketengerichte aanpak. We stellen voor de regisseur voor de komende 2 jaar vanuit de gemeente in te zetten.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Ontwikkelen dorpshuizenbeleid	-50.000				I
U	Onderzoek uitbreiding toegankelijkheid voorzieningen	-80.000				I
U	Regisseur regietafel jeugd	-102.000				I

Programma 8 Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken

Volksgezondheid - Wat willen we bereiken?

Milieu - Wat willen we bereiken?

Budgetaanvragen

Incidenteel

Omvorming grindpaden begraafplaatsen

Op de begraafplaatsen in St.-Annaparochie, St.-Jacobiparochie en Vrouwenparochie zijn brede grindpaden aanwezig. Grindpaden zijn slecht toegankelijk voor rolstoelgebruikers, rollatorgebruikers en voor baarwagens. Daarnaast vragen grindpaden door hun open structuur (erg) veel onderhoud op het gebied van onkruidbestrijding. Door de grindpaden om te vormen naar paden met een Koersmix halfverharding worden deze paden onderhoudsarm(er) en zijn voor iedereen goed toegankelijk. Op de begraafplaats in Franeker zijn geen grindpaden aanwezig.

Zoals in het raadsvoorstel bij beheerplan Begraafplaatsen 2023- 2026 aangegeven stellen we in deze kadernota voor om de grindpaden op begraafplaatsen om te vormen. De kosten van deze omvorming worden geraamd op € 280.000.

Sels Oars: plan voor interne verduurzaming

Waadhoeke wil een voorbeeld zijn in duurzaam handelen. Daarvoor is het ook nodig om de interne bedrijfsvoering verder te verduurzamen en hiervoor een duidelijke visie te ontwikkelen met een uitvoeringsprogramma. In de huidige duurzaamheidsagenda is Sels Oars nog onvoldoende vastgelegd om een voorbeeld te zijn in duurzaam handelen. Er is externe expertise en capaciteit nodig om het plan voor Sels Oars te schrijven en deze ontwikkeling te versnellen. Hiervoor is een budget van € 40.000 nodig.

Inventarisatie monumentale grafstenen

Op de begraafplaatsen is een diversiteit aan grafzerken te vinden. Op dit moment is er geen overzicht van monumentale en of waardevolle grafzerken. Het kan daarmee voorkomen dat grafzerken met een (cultuur)historisch belang of grafzerken met een bredere impact dan alleen de rechthebbende verwijderd worden als de grafrechttermijn verloopt. Om een inventarisatie uit te voeren moet vooraf bepaald worden welke criteria gehanteerd worden om een grafzerk aan te wijzen als monumentaal of waardevol. Ook moet worden bepaald welke gevolgen dit heeft voor het beheer van de begraafplaatsen. Zoals in het raadsvoorstel bij beheerplan Begraafplaatsen 2023- 2026 aangegeven stellen we in deze kadernota voor om € 35.000 beschikbaar te stellen voor de inventarisatie.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Omvorming grindpaden naar duurzame/ onderhoudsarme paden begraafplaatsen	-280.000				I
U	Sels Oars: plan voor interne verduurzaming	-40.000				I
U	Inventarisatie monumentale grafstenen	-35.000				I

Programma 9 Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken

Budgetaanvragen

Voor dit programma zijn er geen structurele en incidentele budgetaanvragen.

Algemene Dekkingsmiddelen

Budgetaanvragen

Structureel

Moderniseren secundaire arbeidsvoorwaarden

Taken, werkzaamheden en ambities blijven onverminderd hoog en aan de krapte op de arbeidsmarkt ontkomt ook de gemeente Waadhoeke niet. Om ervoor te zorgen dat de ambtelijke organisatie kwalitatief op peil blijft om dit alles waar te maken, om medewerkers te blijven binden en boeien en om ook als aantrekkelijk werkgever in Friesland te boek te blijven staan, is een verdere modernisering die in lijn ligt met de speerpunten vitaliteit en verdere verduurzaming van de secundaire arbeidsvoorwaarden nodig. Hiervoor is structureel € 601.000 nodig.

Ook zullen we in 2024 een functiewaarderingsronde doen. Na meer dan 5 jaren Waadhoeke is het goed om functies opnieuw tegen het licht te houden en om te beoordelen of het functieprofiel nog past bij de werkzaamheden die de medewerker uitvoert. Dit doen we op een efficiënte manier, middels een organisatie brede onderhoudsronde. De financiële gevolgen hiervan zijn op dit moment nog niet bekend.

Uitbreiding lidmaatschap bij Data Fryslân

Het lidmaatschap van de gemeente Waadhoeke bij Data Fryslân sluit aan bij de ambitie van en de noodzaak tot datagedreven werken. In 2023 is dat nog het /LAB-lidmaatschap (€ 24.000) en vanaf 2024 is het voorstel om te upgraden naar het /HUB-lidmaatschap (€ 50.000). Hierdoor kan Waadhoeke gebruik maken van de volledige portfolio van producten en diensten van Data Fryslân.

Eind 2022 is de visie op datagedreven werken in Waadhoeke vastgesteld en 2023 wordt benut om dit verder invulling en vorm te geven. Vanaf 2024 gaan we hier de vruchten van plukken en past een upgrade van het lidmaatschap mooi in deze ontwikkeling. /LAB-onderzoeken bestaan voornamelijk uit het ontwikkelen en/of uitproberen van dataonderzoeken. Het gaat dan met name om experimenteren en leren. De /HUB-onderzoeken van DataFryslân zijn of leiden veelal tot meerjarige monitoronderzoeken. Deze helpen Waadhoeke bij het realiseren van (bestuurlijke) doelstellingen, bijvoorbeeld op het terrein van (energie)armoede, duurzaamheid, tegengaan van ondermijning en woon- en leefomgeving.

Doorontwikkeling Vereniging van Waddenzee gemeenten

Vanuit de VWG ligt er een verzoek om haar formatie uit te breiden zodat de deelnemende gemeenten beter kunnen worden ontzorgd in ondersteuning en advisering van bestuurders. Dat houdt echter wel in dat de bijdrage van de deelnemende gemeenten omhoog gaat. Voor Waadhoeke betekent dit een verhoging van de bijdrage van € 10.000 naar € 27.000.

Verzilverlening

Onlangs zijn er twee financiële regelingen van het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn) opengesteld voor de inwoners van Waadhoeke. Een volgende regeling is de zogenaamde Verzilverlening waarvoor nog geen budget beschikbaar is.

Vooruitlopend op het uitwerken van deze regeling en opstellen van een verordening stellen wij voor eenzelfde budget als voor de starterslening beschikbaar te stellen.

Hiermee kan indicatief € 350.000 aan leningen verstrekt worden door SVn.

Flexibele schil telefonie

Om in te kunnen spelen op (onverwachte) pieken in de klantvraag via het kanaal telefonie is het wenselijk om een flexibele schil te creëren. Er is gekeken naar de werkelijke kosten van de afgelopen

5 jaar en dit is gemiddeld € 25.000 per jaar. Om de pieken in de klantvragen op te kunnen vangen is er jaarlijks € 25.000 nodig.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Moderniseren secundaire arbeidsvoorwaarden	-601.000	-601.000	-601.000	-601.000	S
U	Uitbreiding lidmaatschap bij Data Fryslan	-26.000	-26.000	-26.000	-26.000	S
U	Doorontwikkeling Vereniging van Waddenzee gemeenten	-17.000	-17.000	-17.000	-17.000	S
U	Verzilverlening	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	S
U	Flexibele schil telefonie	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000	S

Incidenteel

Verduurzamen gemeentegebouwen

In het beheerplan Gebouwen 2024-2032 en bijbehorend raadsvoorstel is aangegeven dat de kosten voor het verduurzamen van de gemeentelijke gebouwen op ruwweg € 10 miljoen is geraamd.

Uitgaande van uitvoering in 16 jaar (namelijk vóór 2040) zou dit op € 625.000 gemiddeld per jaar uitkomen. De raming is alleen gebaseerd op het verduurzamen van de gebouwen. Geen rekening is gehouden met bijkomende kosten zoals compensatie van de gebruiker/huurder, tijdelijk andere huisvesting, inkomstenderving enzovoort.

De verduurzaming heeft uiteraard ook een positieve (financiële) kant. In de raming is geen rekening gehouden met de verlaging van de kosten van de energie die de verduurzaming op zou moeten leveren. Wel is hiervan een indicatie gegeven in bijlage 2 van het beheerplan gebouwen.

Zoals in het raadsvoorstel bij beheerplan Gebouwen 2024-2032 aangegeven stellen we in deze kadernota voor om € 2.500.000 beschikbaar te stellen. Met dit bedrag kan gestart worden met het verduurzamen van gemeentelijke gebouwen.

Uitbreiding 2 nieuwe bedrijfsauto's

Er wordt veel gebruik gemaakt van de bedrijfsauto's. Daarnaast wordt ook veel gebruik gemaakt van de eigen auto's bij verplaatsingen voor diverse zakelijke doeleinden. Daarom zijn er twee extra bedrijfsauto's gewenst. Er worden twee doelen bereikt bij het verminderen van de privé gereden zakelijke kilometers: representatie van Waadhoeke en een lagere kilometerdeclaratie. Het streven is om elektrische of hybride auto's aan te schaffen. De aanschaf wordt gecombineerd met de vervanging van de bestaande bedrijfsauto's.

I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
U	Verduurzamen gemeentegebouwen	-2.500.000				I
U	Uitbreiding 2 nieuwe bedrijfsauto's	-60.000				I

Samenvatting

Structurele budgetaanvragen

In onderstaande tabel zijn de structurele budgetaanvragen samengevat.

Pr.	I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
1	U	Ontwikkelbudget voor de ontwikkellijnen	-150.000	-150.000	-150.000	-150.000	S
2	U	Subsidieregeling evenementen	-55.000	-55.000	-55.000	-55.000	S
3	U	Haven Ried: vervanging damwand en hekkelen	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000	S
4	U	Budget voor binnenstad manager	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000	S
6	U	Nieuw duurzaam zwembad				-835.000	S
6	U	Waadhoeke fietstocht	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000	S
6	U	Taalbeleid	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	S
6	U	Speeltuinbeleid (vervanging)	-87.500	-87.500	-87.500	-87.500	S
6	U	Quickscans beheer en onderhoud bomen	-275.000	-275.000	-275.000	-275.000	S
6	U	Quickscans beheer en onderhoud dorpsbosjes	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000	S
7	U	Ontwikkelen inloopvoorzieningen	-45.000	-45.000	-45.000	-45.000	S
7	U	Werkstimulerende maatregelen	-87.500	-87.500	-87.500	-87.500	S
7	U	Uitbreiding Beleidsteam Sociaal Domein	-240.000	-240.000	-240.000	-240.000	S
AD	U	Moderniseren secundaire arbeidsvoorwaarden	-601.000	-601.000	-601.000	-601.000	S
AD	U	Uitbreiding lidmaatschap bij Data Fryslan	-26.000	-26.000	-26.000	-26.000	S
AD	U	Doorontwikkeling Vereniging van Waddenzee gemeenten	-17.000	-17.000	-17.000	-17.000	S
AD	U	Verzilverlening	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	S
AD	U	Flexibele schil telefonie	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000	S
		Totaal	-1.736.000	-1.736.000	-1.736.000	-2.571.000	

Incidentele budgetaanvragen

In onderstaande tabel zijn de incidentele budgetaanvragen samengevat.

Pr.	I/U	Onderwerp	2024	2025	2026	2027	I/S
3	U	Baggeren Haven Ried	-69.000				I
3	U	Omvorming schelpenpaden naar duurzame/onderhoudsarme paden	-1.000.000				I
3	U	Verlichting binnenstad		-400.000			I
3	U	Baggeren tracé Oude Bildtzijl - St.Annaparochie)	-1.575.000				I
3	U	Baggeren tracé Franeker-Lollum-Tzum-Franeker	-203.000				I
4	U	Dijkstraat Oost	-438.000	-85.000			I
4	U	Onderzoek invoeren toeristenbelasting	-40.000				I
4	U	Vitaal Sint Annaparochie	-36.000				I
6	U	Onderzoek en uitvoeringskosten pilot drempelloos sporten	-500.000				I
6	U	Formatie-uitbreiding sport en bewegen	-136.000				I
7	U	Ontwikkelen dorpshuizenbeleid	-50.000				I
7	U	Onderzoek uitbreiding toegankelijkheid voorzieningen	-80.000				I
7	U	Regisseur regietafel jeugd	-102.000				I
8	U	Omvorming grindpaden naar duurzame/onderhoudsarme paden begraafplaatsen	-280.000				I
8	U	Sels Oars: plan voor interne verduurzaming	-40.000				I
8	U	Inventarisatie monumentale grafstenen	-35.000				I
AD	U	Verduurzamen gemeentegebouwen	-2.500.000				I
AD	U	Uitbreiding 2 nieuwe bedrijfsauto's	-60.000				I
		Totaal	-7.144.000	-485.000	0	0	

6. Ruimte versus budgetaanvragen

6.1 Structureel beeld

Het eindsaldo van de ruimteberekening (zie hoofdstuk 4) is het uitgangspunt voor de toetsing van de budgetaanvragen. Alle budgetaanvragen zijn opgenomen als te honoreren. Eveneens beschikbaar als dekking is de jaarlijkse uitzetting van € 250.000 voor nieuw beleid. De jaarschijf 2024 valt vrij ten gunste van de budgetaanvragen 2024, die grotendeels voortvloeien uit het coalitieakkoord/collegeprogramma.

Het bijgewerkte meerjarenperspectief toont een groot overschot in 2024 en 2025, een forse daling in 2026 maar met nog steeds een nul saldo, en een verdere daling in 2027 die resulteert in een tekort van ruim € 2,1 miljoen.

Van het positieve saldo in 2024 wordt incidenteel € 7,5 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve.

Bedragen x € 1	2024	2025	2026	2027
Beschikbare ruimte	9.083.000	10.686.000	1.486.000	128.000
Structurele budgetaanvragen	-1.736.000	-1.736.000	-1.736.000	-2.571.000
Vrijval budget nieuw beleid jaarschijf 2024	250.000	250.000	250.000	250.000
Tussenstand meerjarenperspectief	7.597.000	9.200.000	0	-2.193.000
Naar algemene reserve	-7.500.000			
Bijgewerkt meerjarenperspectief	97.000	9.200.000	0	-2.193.000

6.2 Incidenteel beeld

Verloop Algemene Reserve (bedragen x € 1)	2023	2024	2025	2026	2027
Stand AR 31-12 vóór budgetaanvragen	14.950.000	14.950.000	14.950.000	14.950.000	14.950.000
Voeding vanuit ruimteberekening jaarschijf 2024		7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000
Voeding vanuit ruimteberekening jaarschijf 2025			p.m.	p.m.	p.m.
Tussenstand AR	14.950.000	22.450.000	22.450.000	22.450.000	22.450.000
Incidentele budgetaanvragen 2024		-7.144.000	-7.144.000	-7.144.000	-7.144.000
Incidentele budgetaanvragen 2025			-485.000	-485.000	-485.000
Stand Algemene Reserve 31-12		15.306.000	14.821.000	14.821.000	14.821.000
Risiconorm		16.200.000	16.200.000	16.200.000	16.200.000
Tekort		-894.000	-1.379.000	-1.379.000	-1.379.000

Na de toevoeging van € 7,5 miljoen uit het overschot van de jaarschijf 2024 aan de AR zijn de incidentele budgetaanvragen in mindering gebracht. Vervolgens is het nieuw berekende saldo van de AR getoetst aan de risiconorm. Het is duidelijk dat het saldo onder de risiconorm is gedaald.

Wij vinden dit verantwoord met het oog op het begrotingssaldo van de jaarschijf 2025. Net als de werkwijze in 2023 en 2024 is de verwachting dat een groot deel van het hoge begrotingsoverschot van 2025 aan de algemene reserve kan worden toegevoegd. Op dit moment is die toekomstige storting nog als p.m. weergegeven in bovenstaande tabel.

6.3 Conclusie

De ambities uit het coalitieakkoord zijn financieel vertaald, we investeren in de gemeentelijke organisatie en we zetten flinke stappen gezet in de verduurzaming van gebouwen en omgeving. Met het honoreren van de budgetaanvragen toont de jaarschijf 2024 nog steeds een positief begrotingssaldo. Voor 2026 en met name 2027 zijn de vooruitzichten somber. Het grote verwachte tekort in 2027 wordt onder andere veroorzaakt door de gemeentelijke ambitie voor een nieuw duurzaam zwembad, dat voorlopig in deze jaarschijf financieel is ingepland. Daarnaast is de daling van het Gemeentefonds nog steeds actueel.

De algemene reserve zakt onder de risiconorm in 2024, maar gelet op het positieve saldo en (incidentele) ruimte in 2025 vinden wij dit een aanvaardbaar risico.

We blijven kritisch op bestaande processen en budgetten. We koersen op besparingen in de toekomst door de inzet op verduurzaming.

7. Bijlagen

7.1 Structurele autonome ontwikkelingen

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Verkiezingen	U	45.000	45.000	45.000	45.000	De volgende verkiezingen gaan plaatsvinden: 2023: Provinciale staten en waterschapsverkiezingen 2024: Europees parlement 2025: Tweede Kamer 2026: Gemeenteraad
Verkiezingen	U	-	6.300	-2.700	-2.700	Vanaf 2022 wordt er gebruik gemaakt van een nieuwe telmethode van de stemmen (Craft). Voor 2023 en 2024 zorgt dit voor extra kosten i.v.m. de noodzakelijke opleiding van de stembureau voorzitters. In 2026 is extra budget nodig voor de verkiezingskrant.
Verkiezingen/jaarschijf 2027	U	-	-	-	2.700	Jaarschijf 2027.
Bijstelling verkiezingen prijsstijgingen	U	-9.000	-9.000	-9.000	-9.000	Door diverse kostenstijgingen is het budget voor verkiezingen niet afdoende om de kosten te kunnen dekken. Voorgesteld wordt om het budget voor verkiezingen bij te stellen naar € 100.000.
Verkiezingen jaar 2027	U	-	-	-	-50.000	In 2027 zijn er de volgende verkiezingen: provinciale staten en waterschap.
Piek reisdocumenten (paspoorten en rijbewijzen)	I	240.000	240.000	240.000	240.000	In 2014 werd de geldigheidsduur van reisdocumenten voor volwassenen verlengd van 5 naar 10 jaar. Deze veranderende wetgeving heeft in 2019 voor een reisdocumenten dip gezorgd en in 2024 start een reisdocumenten piek. Die in ieder geval tot en met 2027 zal duren. De verwachting is dat de extra opbrengsten € 240.000 per jaar zullen zijn tot en met in ieder geval 2027.
Piek reisdocumenten (paspoorten en rijbewijzen)	U	-90.000	-90.000	-90.000	-90.000	De extra opbrengsten voor leges burgerzaken verhogen ook de extra afdrachten aan het Rijk voor de aanschaf van de diverse reisdocumenten.

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Piek reisdocumenten (paspoorten en rijbewijzen)	U	-150.000	-150.000	-150.000	-150.000	De toename van de uitgaven van reisdocumenten zorgt ook voor extra werkdruk op de afdeling burgerzaken. Om deze reden is de extra opbrengsten nodig om extra personeel in te kunnen zetten.
Bijdrage GGU	U	-38.000	-38.000	-38.000	-38.000	De bijdrage aan de GGU (gezamenlijke gemeentelijke uitvoering) is de laatste jaren gestegen door prijsstijgingen en stijging van inwoneraantallen. Het huidige budget van € 117.000 is niet afdoende om de kosten te kunnen dekken. De extra kosten bedragen € 38.000.
ARBO	U	-10.700	-10.700	-10.700	-10.700	De huidige omvang van het budget voor ARBO (trainingen voor BHV, agressie en interventieteam) is € 6.800. Dit budget is onvoldoende om de genoemde trainingen te dekken. Daarnaast vindt er in 2023 een RI & E (risico inventarisatie en evaluatie) plaats waarin aanbevelingen gedaan worden die waarschijnlijk zullen leiden tot extra acties op dit gebied.
RI&E	U	-	-	-	-25.000	Eén keer per jaar 4 jaar dient er conform de Arbo wet een RI&E (Risico-Inventarisatie en Evaluatie) plaats te vinden. De huidige evaluatie vindt plaats in 2023 en dient om deze reden in 2027 weer te gebeuren.
Budget representatiekosten	U	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000	Het huidige budget voor representatiekosten is gezien de realisatie van afgelopen jaren van onvoldoende omvang gebleken. Daarom wordt er voorgesteld om het budget met € 20.000 omhoog bij te stellen.
Bedrijfskleding	U	-30.000	-	-30.000	-30.000	Vervanging bedrijfskleding (binnen) in 2022 en 2024.
Bedrijfskleding/ jaarschijf 2027	U	-	-	-	30.000	Bedrijfskleding jaarschijf 2027
Periodieken	U	-75.000	-150.000	-225.000	-225.000	Personeel: stelpost verhogen salarissen met periodieken
Periodieken	U	-	-	-	-75.000	Periodieken nieuwe jaarschijf 2027 van 75.000.

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Rente en provisie opgenomen kasgeldleningen en rekening courant	U	-18.846	-18.846	-18.846	-18.846	We worden de laatste jaren geconfronteerd met steeds hogere kosten, dat geldt ook voor deze post. De rente stijgt en kosten van de bank stijgen eveneens structureel, bijgaande post dient derhalve vanaf 2024 te worden opgehoogd met -€ 18.846 (nieuw budget -€ 25.000).
Externe fiscale advieskosten	U	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000	We ervaren steeds meer fiscale en financiële complexiteit in diverse dossiers. We zitten onder andere in een plan van aanpak voor de Doorontwikkeling Horizontaal Toezicht. Daarvoor is structureel budget nodig van € 40.000.
OZB eigenaren woningen	I	22.000	44.000	66.000	66.000	Betreft toename OZB eigenaren woningen in verband met ver- en nieuwbouw woningen. Toename is op basis van de geformuleerde financiële uitgangspunten.
OZB eigenaren woningen/ jaarschijf 2027	I	-	-	-	22.000	Nieuwe jaarschijf 2027.
WPG audit	U	-	-20.500	-	-9.500	Als werkgevers van boa's zijn gemeenten volgens de Wet politiegegevens (WPG) verplicht om iedere 4 jaar een externe audit te laten uitvoeren en de resultaten te delen in een Wpg-auditrapport met de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). Deze verplichting geldt sinds 2021 en moet daarna elke 4 jaar extern worden uitgevoerd. Deze audit moet met terugwerkende kracht alsnog uitgevoerd worden. De tweede externe audit vindt plaats in 2025. De kosten bedragen € 11.000 per audit. Tevens moet er twee jaarlijks een interne audit worden uitgevoerd. Gelet op de externe toetsing en het feit dat dit een zeer specialistisch vakgebied is wordt hiervoor externe ondersteuning ingezet. De kosten bedragen per audit € 9.500.

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Nazorg ex- gedetineerden	U	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000	De gemeente is verplicht om de nazorg van ex-gedetineerden te verzorgen. De gemeente kon eerder via een detacherings-overeenkomst deze taak tegen lage kosten uit laten voeren. Dit is niet langer mogelijk. Er is inhuur nodig om deze taak uit te kunnen voeren. In de begroting is geen dekking voor deze kosten. Naar schatting omvatten deze kosten ongeveer € 30.000.
Opstellen leerlingenprognoses	U	6.750		6.750	6.750	Eén keer per twee jaar worden de leerlingenprognoses opgesteld. De kosten bedragen € 6.750 per keer en de laatste keer was in 2023.
Opstellen leerlingenprognoses	U				-6.750	Jaarschijf 2027.
Kosten aanbesteding leerlingenvervoer	U	-	-	-	-5.000	In april 2022 heeft het college besloten om vanaf 1-8-2022 een nieuw contract voor vijf jaar aan te gaan met een nieuwe vervoerder. Na vijf jaar is er een optie om het contract te verlengen met vijf jaar. Ook kan het zijn dat er in januari 2027 een nieuwe aanbestedingsprocedure wordt opgestart omdat het vijfjarig contract per 1-8-2027 afloopt.
Opstellen Meerjarenonderhoudsplan dorpshuizen	U	65.000	65.000	65.000	65.000	Eén keer per vier jaar wordt er een onderzoek gedaan naar de onderhoudssituatie van de dorpshuizen. In 2023 werd dit vierjaarlijkse onderzoek voor het laatst gedaan. De kosten bedragen ongeveer € 45.000. Dat is € 20.000 lager dan het geraamde bedrag in 2023.
Meerjarenonderhoudsplan/ jaarschijf 2027	U	-	-	-	-45.000	Zie hierboven. Jaarschijf 2027.
Beëindiging subsidie biljartvereniging	U	-	6.000	6.000	6.000	In 2021 is de subsidie aan Biljartvereniging De Stins voor vier jaar (vanaf 2021 tot en met 2024) toegekend. In 2025 valt er dus een bedrag van € 6.000 vrij.

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Buitenhuisaankpak	U	-150.000	-150.000	-150.000	-150.000	Jaarlijks wordt een overschrijding op de post Kinderopvang geaccepteerd. De Buitenhuisaankpak is een preventieve voorziening waarvoor in de begroting een structureel budget opgenomen. Dit budget matcht niet met de vraag. Zetten we deze voorziening niet in, dan zal in vele gevallen - al dan niet op termijn- dure maatwerktrajecten bij zorgaanbieders in het kader van de Jeugdwet moeten worden ingezet. De kosten hiervan zijn in veel gevallen (veel) hoger. Op basis van de realisatie 2022 dient er aanvullend budget van € 150.000 beschikbaar te worden gesteld.
Huisvesting (huur locaties Menaam en St Anna)	U	-79.000	-79.000	-79.000	-79.000	De huisvestingskosten voor het Gebiedsteam, dat wil zeggen de huurkosten voor beide buitenlocaties in Menaam en St. Annaparochie zijn fors gestegen. Enerzijds heeft dit te maken doordat de indexering van de huur de afgelopen jaren niet is verwerkt, anderzijds heeft er een uitbreiding van het pand in Menaam plaatsgevonden in 2021. Er was gemeentebreed behoefte aan een extra grote vergaderzaal en overlegruimtes deze konden op dat moment in het pand van Menaam gerealiseerd worden. Deze verhoging is niet financieel verwerkt. Ook is de 5 jarige gebruikersovereenkomst van de ruimte in het gezondheidscentrum in St. Annaparochie afgelopen. Conform eerdere afspraken wordt nu een marktconforme huur berekend.
Formatie Beleidsteam	I	-47.816	-47.816	-47.816	-47.816	In verhouding zijn meer medewerkers bij Waadhoeke geplaatst dan op grond van de verdeelsleutel te verwachten was. Dit was logisch en verklaarbaar omdat er anders bij de verschillende gemeenten kleine functies zouden ontstaan. Gezien het feit dat de medewerkers in vaste dienst bij Waadhoeke zijn, dient Waadhoeke deze medewerkers ook structureel in de begroting op te nemen.

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Inspecties Kinderopvang	U	-22.825	-22.825	-22.825	-22.825	Vanwege een wettelijke verplichting om neer steekproeven te doen stijgen de inspectiekosten in de kinderopvang. Het gaat hier met name om de steekproeven bij de gastouders.
Parkeerinkomsten	I	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000	We zien dat de parkeerinkomsten zich na Corona niet herstellen tot op het niveau van voor die tijd. Landelijk zien we dat de bestedingen via internet zijn toegenomen en veel winkelcentra het moeilijk hebben. Hoewel het centrum van Franeker het relatief goed doet (o.a. Actualisatie Binnenstadsvisie) is het voorstel om de geraamde inkomsten bij te stellen met een bedrag van € 50.000 (structureel negatief)
E-diensten	U	-9.400	-9.400	-9.400	-9.400	Vorig jaar zijn om de dienstverlening aan de inwoners verder te digitaliseren 10 E-formulieren aangeschaft waarbij een integratie is met Key2burgerzaken. Met eDiensten kunnen inwoners eenvoudig digitaal, vanuit huis of kantoor hun zaken regelen met de gemeente Waadhoeke. Er is een aanvulling nodig met 4 formulieren: •Ondersteunen online aanvragen reisdocument •Aanvragen VOG •Verkiezingen: online aanvragen stempas/kiezerspas •Verkiezingen: aanvragen volmachtsbewijs
Digitaal toegankelijk archief (structurele kosten)	U	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000	Ons archief is het geheugen van de gemeente Waadhoeke. We hebben een wettelijke zorgplicht als gemeente om onze archieven, ongeacht hun vorm (dus zowel digitaal als papier) in een goede, geordende en toegankelijke staat te brengen en te behouden. Voor het digitale archief hebben we nog geen voorziening om aan onze wettelijke zorgplicht te voldoen. Naast de wettelijke plicht draagt een e-depot bij aan onze ambities betreft dienstverlening en nabij besturen. De structurele kosten bedragen € 50.000.

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Archivering mail in zaaksysteem	U	-36.000	-36.000	-36.000	-36.000	E-mail wordt vaak gebrekkig gearchiveerd en niet opgeslagen bij de zaak. Dit levert onvolledige zaakdossiers op, risico bij de in- en externe verantwoording en bij de tijdige beantwoording van een WOO-verzoek. De VNG heeft een ontwerp Selectielijst voor e-mailbewaring opgesteld, gebaseerd op de Capstone (deksteen)-methodiek. Er is €36.000 structureel nodig voor de aanschaf en implementatie van een technische oplossing voor het centraal bewaren en doorzoekbaar maken van emails.
Contract SSC	U	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000	Uitbreiding door meer devices etc. Het effect door hogere aantallen aantallen is berekend op € 40.000 (prijspeil 2023). Dit rekent door naar 2024.
Vervanging bestaande bedrijfsauto's	U	10.000	10.000	10.000	10.000	Voor de bedrijfsauto's is er in de begroting 2023 een leasebudget. De aankoop van de bedrijfsauto's zorgt ervoor dat het leasebudget grotendeels vrij kan vallen. Er blijft een budget beschikbaar voor brandstof, belasting, e.d.
Riolering	U	-94.500	-189.000	-283.500	-283.500	Dotatie spaarvoorziening riolering.
Riolering	I	94.500	189.000	283.500	283.500	Dotatie spaarvoorziening riolering.
Riolering (jaarschijf 2027)	U	-	-	-	-94.500	Jaarschijf 2027.
Riolering (jaarschijf 2027)	I	-	-	-	94.500	Jaarschijf 2027.
Areaaluitbreiding (wegen)	U	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000	Oplevering verscheidene Grexen en plannen Winsum – bedrijventerrein St. Michaelsbergh, woongebied Boech Zuid, Woongebied Deinum Oost, Pole Berlikum, Bitgum Zuid.
Areaaluitbreiding (groen)	U	-34.000	-34.000	-34.000	-34.000	Oplevering verscheidene Grexen en plannen Winsum – bedrijventerrein St. Michaelsbergh, woongebied Boech Zuid, Woongebied Deinum Oost, Pole Berlikum, Bitgum Zuid

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Areaaluitbreiding (openbare verlichting)	U	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500	Oplevering verscheidene Grexen en plannen Winsum – bedrijventerrein St. Michaelsbergh, woongebied Boech Zuid, Woongebied Deinum Oost, Pole Berlikum, Bitgum Zuid. Hierdoor uitbreiding areaal.
Areaaluitbreiding (speeltuinen)	U	-45.000	-45.000	-45.000	-45.000	Het onderhoudsbudget voor de huidige speeltuinen is onvoldoende. Verhoging € 45.000 is noodzakelijk om de kosten te kunnen dekken.
Areaaluitbreiding (gladheidsbestrijding)	U	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000	De winters veranderen en daardoor het strooien ook. Het strooien blijkt de afgelopen twee winters over een langere periode te lopen. Zo zien we dat er ook in maart en april vorst is met soms gladde wegen. Hierdoor wordt het strooiseizoen verlengt. Dit in combinatie met kleine aanpassingen van de strooiroute (bv rondom winkel in St. Anna) is dat dit jaarlijks een extra post is van € 35.000.
Bijdrage provinciaal oeverfonds	U	-42.677	-42.677	-42.677	-42.677	Over de toewijzing van het oeverbeheer volgens de functionele benadering (variant 5) is ingestemd met het instellen van een oeverfonds voor publieke en private partijen waarbij de reikwijdte aansluit bij de praktijksituatie en de loketfunctie centraal bij de provincie Fryslân wordt belegd (variant 1). Onder voorbehoud van goedkeuring van de raad werd ingestemd om op basis van de gecombineerde verdeelsleutel met ingang van 2024 jaarlijks € 42.677 bij te dragen aan dit provinciale oeverfonds en om deze bijdrage via de kadernota 2024 tot en met 2027 structureel in de begroting 2024 op te nemen.

Totaal	-801.014	-838.964	-903.714	-1.065.264
Al verwerkt in meerjarenraming 2023	-33.750	-10.300	74.950	74.950
Mutatie Kadernota 2024-2027	-834.764	-849.264	-828.764	-990.314

7.2 Incidentele autonome ontwikkelingen

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
ARBO - PMO onderzoek	U	-50.000	-	-	-	De werkgever is volgens de ARBO wet wettelijk verplicht om een PMO (periodiek medisch onderzoek) aan te bieden aan de werknemers. Dit onderzoek is al enige jaren niet meer aangeboden. Het is noodzakelijk om dit onderzoek uit te laten voeren in 2024. De kosten bedragen incidenteel € 50.000 in 2024.
Nota Bodembeheer en Bodemkwaliteitskaart	U	-10.000	-	-	-	De gemeente Waadhoeke heeft eind 2018 de Nota Bodembeheer met daarin de bodemkwaliteitskaart vastgesteld. De wettelijke geldigheidsduur van de nota en bodemkwaliteitskaart is opgenomen in een ministeriële regeling. Daarin is opgenomen dat een bodemkwaliteitskaart maximaal 5 jaar (met mogelijkheid van verlenging) en de nota bodembeheer maximaal 10 jaar geldig is. In 2023 treffen de gezamenlijk deelnemende (oorspronkelijk 14) gemeenten en de FUMO voorbereidingen voor actualisatie van de Bodemkwaliteitskaart door een daartoe gespecialiseerd adviesbureau. Voor het actualiseren van de kaart is aanvullend onderzoek en het actualiseren van de beschikbare informatie noodzakelijk waarvoor eenmalig een gemeentelijke bijdrage van geraamd € 10.000 (I) nodig is in 2024.
Digitaal toegankelijk archief (incidentele kosten)	U	-150.000	-	-	-	Ons archief is het geheugen van de gemeente Waadhoeke. We hebben een wettelijke zorgplicht als gemeente om onze archieven, ongeacht hun vorm (dus zowel digitaal als papier) in een goede, geordende en toegankelijke staat te brengen en te behouden. Voor het digitale archief hebben we nog geen voorziening om aan onze wettelijke zorgplicht te voldoen. Naast de wettelijke plicht draagt een e-depot bij aan onze ambities betreft dienstverlening en nabij besturen. De eenmalige kosten bedragen € 150.000.

Onderwerp	Uitg./Ink.	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Vervanging bestaande bedrijfsauto's	U	-150.000	-	-	-	Op dit moment worden 3 auto's voor de binnendienst geleased en zijn er 2 aygo's in eigen bezit. Deze auto's zijn aan vervanging toe, waardoor de privé gereden zakelijke kilometers geminimaliseerd kunnen worden en voor representatie doeleinden (zie tractieplan). Auto's kosten € 30.000 per stuk.
		-360.000	-	-	-	